

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji

KGP.410.006.07.2021

Przemysław Staniszewski
Prezydent Miasta Zgierza
Urząd Miasta Zgierza
Plac Jana Pawła II 16
95-100 Zgierz

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/21/020 Rozwój efektywnych systemów ciepłowniczych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta Zgierza ¹ , Plac Jana Pawła II 16, 95-100 Zgierz
Kierownik jednostki kontrolowanej	Przemysław Staniszewski, Prezydent Miasta Zgierza, od 4 grudnia 2014 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Tworzenie strategii rozwoju efektywnych systemów ciepłowniczych2. Realizacja programów w zakresie tworzenia i rozwoju efektywnego systemu ciepłowniczego3. Nadzór nad procesami rozwoju efektywnych systemów ciepłowniczych
Okres objęty kontrolą	2016-2021 (I połowa), z uwzględnieniem dowodów i faktów wykraczających poza ten okres, mających wpływ na kontrolowane obszary.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji
Kontroler	Lidia Różycka, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr KGP/88/2021 z 10 września 2021 r. oraz nr KGP/20/2022 z 24 stycznia 2022 r. (akta kontroli str.1-2, 1058-1059)

¹ Dalej: Urząd Miasta.

² Dz. U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm., dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Gmina Miasto Zgierz⁴ przez ponad osiem lat działała bez głównego narzędzia kształtowania polityki energetycznej oraz planowania i organizowania zaopatrzenia w ciepło, bowiem nie dokonała aktualizacji w ustawowym terminie *założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe*. Ponadto nie dokonała oceny potencjału wytwarzania energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji oraz efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych lub chłodniczych na terenie gminy. Ograniczało to skuteczność działań w zakresie poprawy efektywności miejskiego systemu ciepłowniczego.

Gmina podjęła realizację zadań zwiększających efektywność miejskiego systemu ciepłowniczego. Działania te poprawiały jakość powietrza w Gminie, jednak nie zapewniały trwałej tendencji spadkowej poziomu stężenia niektórych substancji w powietrzu poniżej limitu określonego w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie *poziomów niektórych substancji w powietrzu*⁵. Nie wszystkie zaplanowane zadania wykonano w ustalonym terminie i zakresie rzeczowym. Poziom stężenia niektórych substancji w powietrzu utrzymywał się na bardzo wysokim poziomie i był wyższy w 2020 r. niż w 2015 r., co może świadczyć o niepełnej skuteczności podjętych działań⁶.

Funkcjonujący na terenie Gminy system ciepłowniczy spełniał przesłanki efektywnego energetycznie zgodnie z definicją zawartą w art. 7b ust. 4 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. *Prawo energetyczne*⁷, jednak ponad 93,4% paliwa wykorzystywanego do produkcji ciepła w kogeneracji stanowił węgiel. PGE Energia Ciepła SA Oddział Elektrociepłownia Zgierz⁸ podjęła działania w kierunku zmiany rodzaju wykorzystywanego paliwa (z węglowego na gazowe). Miasto nie miało możliwości oddziaływania na podmiot zewnętrzny zajmujący się wytwarzaniem ciepła, jak również nie posiadało innych formalnych narzędzi wpływu na sposób wytwarzania ciepła w tym podmiocie.

W przyjętych dokumentach strategicznych oraz programach działań uwzględniano działania sprzyjające utrzymaniu statusu efektywnego miejskiego systemu ciepłowniczego oraz tworzono warunki do zwiększenia zasięgu i możliwości przyłączenia nowych odbiorców do miejskiej sieci ciepłowniczej. W okresie objętym kontrolą dokonano przyłączenia 32 nowych odbiorców (co stanowiło 16,4% ilości przyłączonych odbiorców na dzień 1 stycznia 2016 r.⁹), a po pozytywnym zaopiniowaniu wniosków na przyłączenie oczekiwało 20 odbiorców. Gmina nie określiła jednak skali potrzeb w zakresie przyłączeń. Działania Miasta skupiały się przede wszystkim na poprawie efektywności energetycznej obiektów odbierających ciepło, wymianie źródeł ciepła (w tym indywidualnych) oraz przyłączaniu budynków użyteczności publicznej oraz zasobu komunalnego do sieci ciepłowniczej.

Zadania realizowane w latach 2016-2021 (do 30 czerwca) przyczyniły się do ograniczenia strat ciepła o około 3,4%., zmniejszenia zapotrzebowania na energię cieplną o około 71 301,7 MWh/rok oraz redukcji emisji CO₂ o około 8 824,4 Mg/rok. Były to wielkości stanowiące 90,3% i 216,0%, a po aktualizacji¹⁰ *Planu Gospodarki*

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną, jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dalej: Miasto lub Gmina.

⁵ Dz.U. z 2021 r., poz. 845, dalej: *rozporządzenie MS w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu*.

⁶ Na jakość powietrza w Zgierzu wpływa wiele czynników, w tym również emisja z transportu oraz położenie w bliskim sąsiedztwie miasta Łodzi.

⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 716, ze zm. Dalej: *Prawo energetyczne*.

⁸ Dalej: PGE EC Zgierz lub Elektrociepłownia Zgierz.

⁹ Na dzień 1 stycznia 2016 r. do sieci ciepłej było przyłączonych 195 odbiorców.

¹⁰ Po uwzględnieniu w programie zadania dotyczącego geotermii.

Niskoemisyjnej dla Gminy Miasto Zgierz¹¹ 43,4% i 72,7%, zaplanowanych do osiągnięcia w tym okresie w PGN wskaźników. Zwiększono również długość sieci przesyłowej o 4,66 km, tj. o ponad 10%. NIK zauważa jednak, że w dalszym ciągu poziom stężenia niektórych substancji, m.in. benzo(a)pirenu, pyłów PM_{2,5} oraz PM₁₀ utrzymywał się na bardzo wysokim poziomie, co może świadczyć o niedostatecznym zakresie podjętych działań. Poziom strat ciepła w systemie ciepłowniczym także utrzymywał się na bardzo wysokim poziomie (w latach 2019-2020 było to ok. 18%, przy średnim poziomie krajowym 12,9%).

Gmina podjęła działania mające na celu ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko procesów zaopatrzenia w ciepło realizując wymianę niskoemisyjnych źródeł ciepła. Zlikwidowano 247 szt. starych kotłów węglowych i zastąpiono je źródłami ciepła efektywnymi energetycznie. W celu zabezpieczenia środków na realizację powyższych działań, Gmina dwukrotnie skutecznie aplikowała o fundusze do Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi¹². NIK wskazuje jednak, że Gmina przed przystąpieniem do realizacji tego zadania nie przeprowadziła kompleksowej inwentaryzacji indywidualnych źródeł ciepła na swoim terenie, tym samym nie zapewniła sobie narzędzia do oceny efektów realizacji wymiany źródeł ciepła w odniesieniu do potrzeb.

*Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Zgierza*¹³, jako główne narzędzie w planowaniu i organizacji zaopatrzenia w energię i paliwa, zostały przyjęte 28 lutego 2002 r., a następnie zmienione¹⁴ Uchwałą nr XL/423/2002 z dnia 28 marca 2002 r. W dniu 29 grudnia 2020 r., tj. po ośmiu latach i ponad 9 miesiącach od wymaganego terminu¹⁵ dokonano ich ponownej aktualizacji. Gmina nie dokonała aktualizacji *Założeń do planu Zaopatrzenia* na dzień 12 marca 2012 r. oraz w okresie do 28 grudnia 2020 r., kolejnych jego aktualizacji, co najmniej raz na 3 lata. W Urzędzie nie opracowano zasad monitorowania wdrażania *Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło*, a także do dnia zakończenia kontroli nie sporządzono raportów z realizacji PGN. Gmina niewłaściwie prowadziła monitoring programów PGN i *Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Miasto Zgierz na lata 2017-2021 z perspektywą na lata 2022-2024*¹⁶.

W Urzędzie Miasta Zgierza nie dokonano, wymaganego art. 18 ust. 1 pkt 5 *Prawa energetycznego*, oceny potencjału wytwarzania energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji oraz efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych lub chłodniczych na terenie gminy.

¹¹ Przyjęty Uchwałą Nr XUI/157/15 Rady Miasta Zgierza z dnia 29 października 2015 r. Dalej: PGN.

¹² Dalej: WFOŚiGW w Łodzi.

¹³ Uchwała Rady Miasta Zgierza nr XXXIX/411/2002 w sprawie założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Zgierza. Dalej: *Założenia do Planu Zaopatrzenia w ciepło* lub *Założenia*.

¹⁴ Uchwała Rady Miasta Zgierza nr XL/423/2002 zmieniająca uchwałę nr XXXIX/411/2002 Rady Miasta Zgierza z dnia 28 lutego 2002 r. w sprawie założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Zgierza

¹⁵ Zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 8 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy – *Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw* Dz.U. z 2010 r. nr 21 poz.104, ze zm. (ustawa zwana dalej: *ustawą o zmianie Prawa energetycznego*) termin na uchwalenia *Założeń do planu zaopatrzenia* lub aktualizacji posiadanych *Założeń* upłynął 12 marca 2012 r.

¹⁶ Przyjęty Uchwałą Nr XXXIX/486/17 Rady Miasta Zgierza z dnia 31 sierpnia 2017 r. Dalej: POŚ.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Tworzenie strategii rozwoju efektywnych systemów ciepłowniczych

Stan infrastruktury ciepłej oraz sposób zaopatrzenia odbiorców w ciepło

Opis stanu faktycznego

Gmina Miasto Zgierz, której obszar wynosi 42,3 km², położona jest nad rzeką Bzurą, w południowej części powiatu zgierskiego, zajmując 4,9% jego powierzchni oraz licząc 52,4 tys. jego mieszkańców. Liczba ludności w latach 2015-2020 zmalała o 2 689 osób (tj. 4,9%). Gęstość zaludnienia w 2020 r. wynosiła 1 238 os./km² i była niższa, niż w 2015 r. o 64 osoby (1 302 os./km²). Powierzchnia terenów mieszkaniowych na terenie miasta wynosi 37 ha, czyli 87,5% obszaru miasta.

W *Zmianie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zgierza z dnia 27 sierpnia 2015 r.*¹⁸ oraz w *Założeniach* wskazano elementy, które mogły stanowić utrudnienia w rozwoju systemu ciepłowniczego na terenie miasta. Były to: obszary urbanistyczne objęte ochroną konserwatorską, archeologiczną oraz zabytki architektury (ustalono trzy strefy ochrony, tj. strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”¹⁹, pośredniej ochrony konserwatorskiej „B”²⁰ oraz ochrony archeologicznej „OW”²¹), tereny cmentarzy, trasy komunikacyjne (np. droga krajowa 91 o dużym natężeniu ruchu), rzeka Bzura oraz inne: gęsta zabudowa, istniejące techniczne uzbrojenie terenu, itp.

(akta kontroli str.: 7, 33, 35-37, 856, 872-873, 876-890, 896)

System ciepłowniczy

Na terenie Zgierza w latach 2015-2021 (I połowa) funkcjonowało jedno źródło ciepła systemowego, które nie było własnością Gminy. Gmina nie posiadała danych o ilości źródeł ciepła w postaci kotłowni lokalnych, a także indywidualnych źródeł ciepła o niskiej emisji znajdujących się na jej terenie. W *Założeniach do Planu Zaopatrzenia w ciepło* wskazano, że na terenie miasta było (na koniec 2020 r.) 7 847 budynków mieszkalnych oraz 2 528 mieszkań komunalnych, a także 1 282 lokali socjalnych.

W Gminie potrzeby cieplne zaspakajane były za pomocą: lokalnych ciepłowni, indywidualnych kotłowni i sieci ciepłowniczej. Indywidualne kotłownie opalane były najczęściej: gazem, węglem kamiennym oraz miałem i ekogroszkiem. Gmina nie posiadała danych dotyczących struktury źródeł ciepła. System ciepłowniczy występował jedynie w części miasta. Podstawowym wytwórcą i dystrybutorem²² energii cieplnej dla miasta Zgierza było PGE EC Zgierz, które prowadziło działalność na podstawie koncesji wydanych przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki w zakresie wytwarzania oraz dystrybucji energii cieplnej. Elektrociepłownia Zgierz wywodziła się ze struktur Zakładów Przemysłu Barwników „Boruta”. Oddział Elektrociepłownia w Zgierzu powstała w 2010 r. w wyniku konsolidacji Grupy Kapitałowej PGE. Wytwórca ten pokrywał potrzeby cieplne odbiorców komunalnych

¹⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana, jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁸ Przyjętego uchwałą nr XI/120/15 Rady Miasta Zgierza, w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zgierza w granicach administracyjnych miasta Zgierza. Dalej: *Studium 2015*.

¹⁹ Obejmuje obszar Starego i Nowego miasta.

²⁰ Obejmuje część terenów zainwestowania miejskiego, w tym dawnych zespołów przemysłowych, stanowiącą otulinę dla Starego i Nowego miasta.

²¹ Obejmuje obszary istniejących i potencjalnych stanowisk archeologicznych.

²² A także dzierżawcą sieci ciepłowniczej.

(osiedla wielorodzinne) i indywidualnych oraz zaopatrywał użytkowników na terenie Parku Przemysłowego „Boruta Zgierz”²³ w parę technologiczną i gorącą wodę.

Elektrociepłownia Zgierz produkowała ciepło oraz energię elektryczną w wysokosprawnej kogeneracji (skojarzeniu). System wytwarzania energii w PGE EC Zgierz spełniał wymogi systemu efektywnego energetycznie, w którym do produkcji ciepła wykorzystywano w 75% ciepło pochodzące z kogeneracji. W latach 2015-2020 procent ciepła użytkowego dostarczonego do systemu ciepłowniczego wytworzonego w wysokosprawnej kogeneracji kształtował się odpowiednio na poziomie: 91,5%, 90,4%, 85,7%, 85,8%, 82,6% oraz 85,6%.

Majątek wytwórczy Elektrociepłowni Zgierz stanowił fluidalno-pyłowy kocioł energetyczny (K3 OF-100) o mocy 69 MWt opalany węglem brunatnym, produkujący parę technologiczną o ciśnieniu 9 MPa i temperaturze 510°C oraz dwa turbozespoły parowe o mocy 22,4 MWe i 16,7 MWe. Uzupełnienie stanowiły dwa kotły energetyczne, rezerwowo-szczytowe, dwupaliwowe, opalane gazem ziemnym i olejem lekkim. Moc elektryczna zainstalowana wynosiła 44,238 MW, natomiast moc cieplna zainstalowana 111 MW. Moc kotłów szczytowych wynosiła odpowiednio 18 MWt oraz 24 MWt.

Do produkcji ciepła systemowego w latach 2015-2020 wykorzystywano:

- węgiel brunatny, którego procentowy udział w poszczególnych latach wynosił odpowiednio: 97,2%, 95,5%, 93,3%, 87,7%, 86,6% i 84,1%;
- węgiel kamienny, którego procentowy udział w poszczególnych latach wynosił odpowiednio: 2,0%, 3,1%, 0%, 3,3%, 4,4% i 9,3%;
- gaz ziemny, którego procentowy udział w poszczególnych latach wynosił odpowiednio: 1,1%, 9,3%, 6,6%, 8,9%, 7,1% i 6,0%;
- olej lekki, którego procentowy udział w poszczególnych latach wynosił odpowiednio: 0,3%, 1,5%, 0,1%, 0,1%, 1,9% i 0,6%.

Oddział EC Zgierz od 2019 r.²⁴ prowadził pomiary kontrolne poziomu emisji dwutlenku siarki, tlenków azotu i pyłu. Poziom emisji faktycznej²⁵ ww. zanieczyszczeń nie przekroczył poziomu emisji dopuszczalnej²⁶ określonego w pozwoleniu zintegrowanym²⁷.

(akta kontroli str.: 6-8, 521-526, 562-564, 600-601, 1041)

Na dzień 30 czerwca 2021 r. długość eksploatowanych przez PGE EC Zgierz sieci ciepłowniczych (przesyłowej i rozdzielczej) w porównaniu do 2015 r. zwiększyła się o 4,66 km, tj. 10,8% (z 43,29 km do 47,95 km). W latach 2015-2021 (I półrocze) do sieci ciepłowniczej podłączono 32 odbiorców.

²³ W dniu 30 grudnia 2003 roku Rada Miasta Zgierza przyjęła uchwałę Nr XV/140/03 w sprawie utworzenia na terenie Gminy Miasto Zgierz parku przemysłowego o nazwie "Park Przemysłowy Boruta Zgierz". Głównym zadaniem Parku był rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności poprzez wykorzystanie i rozbudowę infrastruktury obszaru byłej "Boruty". Na terenie Parku znajdują się bocznice kolejowe, elektrociepłownia, wodociąg i kanalizacja, a także nowoczesna oczyszczalnia ścieków. W dniu 19 grudnia 2014 r. został podpisany aneks do umowy przedłużający działalność Parku Przemysłowego Boruta Zgierz do 31 grudnia 2024 r. Źródło: <https://cop.zgierz.pl/park-przemyslowsy-boruta-zgierz>.

²⁴ Działalność prowadzona w oparciu o Pozwolenie Zintegrowane nr OS.6222.5.2019.MA/14 z dnia 19 grudnia 2019 r.

²⁵ Badanie przeprowadzono: 25 marca 2019 r., 4 lipca 2019 r., 27 maja 2020 r. oraz 19 listopada 2020 r. Uzyskano następujące wyniki (w mg/nm³): dla dwutlenku siarki odpowiednio: 1 244,4, 388,0, 1 029,8 i 1 066,0; dla tlenków azotu odpowiednio: 254,9, 232,5, 234,0 i 288,6 oraz dla pyłu odpowiednio: 40,2, 46,1, 75,0 i 69,2.

²⁶ Emisja dopuszczalna dla emitora E2 wynosiła (w mg/m³): dla dwutlenku siarki 1 500, dla tlenków azotu od 530 do 600, w zależności od zastosowanego paliwa oraz dla pyłu 100.

²⁷ Wskaźniki określono na stronie 4 decyzji Starosty Zgierskiego z dnia 31 grudnia 2015 r. nr BS.6222.3.2015.MA/6 w sprawie udzielenia pozwolenia zintegrowanego.

Udział sieci preizolowanych w sieciach ciepłowniczych w latach 2015-2021 (I połowa) wzrósł z 24,0% do 51,2%, tj. o 27,2 punktu procentowego²⁸ (z czego 17,2 pp. w 2020 r.).

Wielkość strat ciepła w systemie ciepłowniczym Gminy w latach 2015-2020 wynosiła odpowiednio: 94 374 GJ, 95 769 GJ, 96 944 GJ, 100 153 GJ, 86 857 GJ i 79 742 GJ. W odniesieniu do łącznej wielkości zużytego przez odbiorców i utraconego ciepła, udział strat ciepła od 2015 r. do 2020 r., zmniejszył się. W 2015 r. stanowił on 21,4%, w 2017 r. 19,8%, w 2018 r. 20,1%, w 2019 r. 18,01% i w 2020 17,98%. Głównymi przyczynami strat ciepła na takim poziomie była m.in. utrata właściwości izolacyjnych rurociągów ciepłowniczych spowodowana ponad 20-letnim okresem eksploatacji, historyczne przewymiarowanie przekroju sieci ciepłowniczej w stosunku do obecnego zapotrzebowania na moc na poszczególnych jej odcinkach oraz niedostosowanie węzłów będących własnością odbiorców do wymagań (zawartych w tabeli regulacyjnej) dotyczących temperatury wody powrotnej²⁹.

Ilość zamówionej mocy cieplnej w latach 2015-2020 nieznacznie wzrosła (od 55,84 MW do 63,00 MW). Zużycie ciepła przez odbiorców w ramach miejskiego systemu ciepłowniczego od 2015 r. do 2018 r. wzrosło z 346 006 GJ do 397 528 GJ, by od 2019 r. do 2020 r. zmniejszyło się do poziomu 363 753 GJ.

Na dzień 1 stycznia 2016 r. do sieci ciepłowniczej przyłączonych było 195 odbiorów (spółdzielnie mieszkaniowe, odbiorcy przemysłowi i indywidualni). W latach 2015-2021 (I połowa) złożono 52 wnioski o przyłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej, które zostały pozytywnie rozpatrzone. Przyłączono 32 odbiorców. P.o. Dyrektora Oddziału PGE EC Zgierz wyjaśnił³⁰, że „różnica pomiędzy ilością złożonych wniosków, a ich realizacją wynika z faktu, że nie wszystkie pozycje były uwzględnione w planie zakupowym do realizacji zadań w bieżącym roku kalendarzowym”. Realizację pozostałych przyłączeń zaplanowano w kolejnych latach. W okresie 2015-2021 (I półrocze) miało miejsce dziewięć odmów przyłączenia do sieci ciepłowniczej. Główną przyczyną we wszystkich przypadkach był brak technicznych i ekonomicznych możliwości przyłączenia do sieci ciepłowniczej. W latach: 2017, 2019 i 2021 (do 30 czerwca) nie odnotowano przypadków odmów.

(akta kontroli str.: 6-8, 562-563, 601-603, 896, 1067-1069)

Właścicielem sieci dystrybucyjnej ciepła systemowego na terenie Gminy było Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej sp. z o.o. w Zgierzu³¹. Do dnia 7 listopada 2010 r. była to spółka z 100% udziałem Miasta Zgierza. W dniu 8 listopada 2010 r. Prezydent Miasta Zgierza, działając z upoważnienia Rady Miasta³² zbył³³ 51,02% udziałów na rzecz PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA w Bełchatowie³⁴. PGE EC SA zostało udziałowcem PEC w 2019 r. w wyniku objęcia udziałów od PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA. Następnie w dniu 18 grudnia 2020 r. Prezydent działając w imieniu Rady Miasta Zgierza zbył 49,02% udziałów na rzecz PGE EC SA. Obecnie trwa proces łączenia spółek. Spółką przejmującą jest PGE EC SA, która jest właścicielem 100% udziałów w spółce PEC³⁵.

(akta kontroli str.: 454-466, 743- 754, 786-808, 993. 998, 1005, 1033-1040)

²⁸ Dalej: pp.

²⁹ Mail z dnia 3 lutego 2022 r.

³⁰ Pismo z dnia 26 października 2021 r., znak: EC/DOZ/447/2021.

³¹ Dalej: PEC.

³² Uchwała XIX/168/08 Rady Miasta Zgierza z dnia 27 marca 2008 r.

³³ Umowa z dnia 8 listopada 2010 r.

³⁴ Dalej: PGE EC SA.

³⁵ Zdaniem PGE EC SA wyrażonym w prezentacji dotyczącej zakupu udziałów w PEC, transakcja zawarta dnia 18 grudnia 2020 r., pomiędzy PGE EC SA, Gminą a PEC, przyczyni się do uruchomienia procesu inwestycyjnego, polegającego na rozwoju i modernizacji sieci ciepłowniczej.

Stan jakości powietrza w Zgierzu

Ocenę stanu powietrza w Zgierzu Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w latach 2015-2020 przeprowadzał na podstawie wyników uzyskanych w stacji pomiarowej, zlokalizowanej przy ul. Mielczarskiego 1 oraz na podstawie modelowania. Na stacji prowadzone były pomiary automatyczne stężenia pyłu PM10, pyłu PM2,5, NO₂, SO₂, CO i ozonu. Na stacji tej nie prowadzono pomiarów benzo(a)pirenu i benzenu. Modelowanie matematyczne obejmowało poziom zanieczyszczeń dla pyłu PM10, pyłu PM2,5, benzo(a)pirenu, ozonu SO₂ i NO₂. Nie wykonywano modelowania poziomu benzenu.

W latach 2015-2020 w Zgierzu zidentyfikowano następujące przekroczenia dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu³⁶:

- 1) 24-godzinna wartość poziomu dopuszczalnego pyłu PM10 - liczba dni ze stężeniem średnim dobowym przekraczającym 50 µg/m³ oraz 35 dób w latach³⁷ 2015 oraz 2018-2020 wynosiła odpowiednio: 40 oraz 70, 60 i, 40 dni;
- 2) średnia roczna wartość poziomu docelowego stężenia benzo(a)pirenu wg modelowania w latach 2015-2020 wynosiła odpowiednio 6,0 ng/m³, 6,7 ng/m³, 5,7 ng/m³, 10,9 ng/m³ 5,3 ng/m³ oraz 4,1 ng/m³ (przy dopuszczalnym poziomie 1 ng/m³);
- 3) średni maksymalny poziom stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 w powietrzu (rok 2017 wg modelowania) wyniósł w latach 2017-2020 odpowiednio: 30,8 µg/m³, 30,2 µg/m³, 27,0 µg/m³ i 23,3 µg/m³ (przy poziomie dopuszczalnym średniorocznego stężenia 25 µg/m³, a od 1 stycznia 2020 r. 20 µg/m³);

Stężenie pozostałych substancji wymienionych w powyższym rozporządzeniu (dwutlenku azotu, dwutlenku siarki oraz tlenku węgla) w latach 2015-2020 w Zgierzu nie przekroczyło poziomów dopuszczalnych i docelowych.

Nie było również przekroczenia dopuszczalnego poziomu pyłu zawieszonego PM10 w okresie uśredniania wyników pomiarów na rok kalendarzowy w latach 2015-2020³⁸. NIK zauważa jednak, że średni roczny poziom stężenia pyłu PM10 w powietrzu w 2020 r. wynosił 32,5 µg/m³ i mimo, że nie przekraczał poziomu dopuszczalnego (50 µg/m³), to jednak był wyższy, niż w 2015 r. o 12,4%.

(akta kontroli str. 291, 300, 400, 404, 513-516)

Z uwagi na przekroczenie poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego i poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM10 Sejmik Województwa Łódzkiego uchwałą Nr XXXV/689/13 z dnia 26 kwietnia 2013 r. przyjął *Program ochrony powietrza dla strefy województwa łódzkiego, w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego i poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM10 oraz planu działań krótkoterminowych*³⁹.

³⁶ Dz.U. z 2021 r., poz. 845, dalej: rozporządzenie MŚ w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu.

³⁷ W 2017 roku 24-godzinna wartość poziomu dopuszczalnego pyłu PM10 podlegała modelowaniu, więc nie wykazano liczby dni ze stężeniem średnim dobowym przekraczającym 50 µg/m³. Natomiast wg modelowania poziom zanieczyszczeń wynosił 71,6 µg/m³.

³⁸ Poziom pyłu PM10 w kolejnych latach – przy normie 50 µg/m³ – w latach 2015-2016 zmniejszył się z 28,8 do 22,6 µg/m³ w 2016 r., by następnie w roku 2017 osiągnąć najwyższy poziom 39,9 µg/m³ (wg modelowania). W kolejnych latach, tj. od 2018 następował spadek tego stężenia do 32,5 µg/m³ w 2020 r.

³⁹ Dokument został następnie zmieniony: Uchwałą Nr XLI/764/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 29 października 2013 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXXV/689/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie programu ochrony powietrza dla strefy w województwie łódzkim w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego i poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM10 oraz planu działań krótkoterminowych uchwałą Nr VIII/90/15 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 31 marca 2015 r. w sprawie zmiany uchwały nr XXXV/689/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego w sprawie programu ochrony powietrza dla strefy w województwie łódzkim w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego i poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym

Przewidywano, że realizacja wszystkich zaplanowanych w *Programie* działań, pozwoli na wyeliminowanie w 2020 r. problemu występowania przekroczeń poziomów dopuszczalnych dla pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie aglomeracja łódzka oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu. Zadania wskazane w POP dotyczyły przede wszystkim:

- budowy lub rozbudowy centralnych systemów ciepłowniczych (zadanie LdEM01);
- zmiany dotychczasowego sposobu zaopatrzenia w ciepło, polegającej na podłączeniu budynków do miejskiej sieci ciepłowniczej lub wymianie przestarzałych konstrukcyjnie źródeł węglowych na wysokosprawne źródła ciepła (zadania: LdEM02, LdEG01);
- termomodernizacji budynków (zadania: LdEM08, LdEG02 i LdEP13);
- wprowadzaniu technologii pozwalającej na wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła w kogeneracji (zadanie LdEP01);
- zmniejszeniu strat przesyłu energii (zadanie LdEP06);
- wprowadzeniu metod odzysku energii cieplnej (zadanie LdP08);
- utworzeniu bazy danych pozwalających na inwentaryzację źródeł emisji (zadanie LdIE01);
- stworzeniu preferencji finansowania działań naprawczych i działań wynikających z planów działań krótkoterminowych POP (zadanie LdFIN).

W dniu 15 września 2020 r. uchwałą Nr XX/304/20 Sejmik Województwa Łódzkiego przyjął *Program ochrony powietrza i plan działań krótkoterminowych dla strefy łódzkiej na lata 2021-2026*. Dla Gminy przewidziano w programie realizację działania związanego ograniczeniem emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następowało spalanie paliw stałych (zadanie PL1001_ZSO).

(akta kontroli str. 38-61, 212-219, 291-295, 346-352, 400-402)

Szanse i zagrożenia rozwoju systemu ciepłowniczego

Prezydent Miasta Zgierza wyjaśnił⁴⁰, że „Gmina Miasto Zgierz nie przeprowadzała samodzielnie ani nie zlecała przeprowadzenia w latach 2016-2021 (I połowa) całościowej analizy w zakresie oceny ograniczeń utrudniających rozwój efektywnego energetycznie systemu ciepłowniczego”.

Pierwszy Zastępca Prezydenta Miasta Zgierza⁴¹ wyjaśnił⁴², że w 2015 r. Gmina Miasto Zgierz dla potrzeb opracowania PGN przeprowadziła za pomocą ankiet rozpoznanie w zakresie źródeł ciepła występujących na terenie miasta. Urząd zwrócił się do mieszkańców oraz przedsiębiorców o wypełnienie ankiet danymi, które byłyby pomocne przy określeniu potrzeb w zakresie przedsięwzięć proekologicznych. Zinventaryzowano na podstawie otrzymanych ankiet 467 budynków/obiektów. Wyniki ankiet, uzupełnione o dane statystyczne oraz obliczenia z zastosowaniem proporcji posłużyły do określenia zużycia energii cieplnej i emisji CO₂ na terenie miasta.

Gmina w opracowanych dokumentach strategicznych oraz programach wskazywała na szanse rozwoju sieci ciepłowniczej. W *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zgierza* zatwierdzonym uchwałą Rady Miasta Zgierza nr XI/120/15 z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sekcji IX. Ciepłownictwo w pkt 4 wskazano, że „układem ciepłowniczym miejskim nie są objęte znaczne fragmenty śródmieścia, w tym mieszkalne budynki wielokondygnacyjne oraz zabudowa

PM10 oraz planu działań krótkoterminowych oraz uchwałą Nr XII/209/19 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 29 października 2019 r. w sprawie aktualizacji i zmiany programu ochrony powietrza oraz planu działań krótkoterminowych dla strefy aglomeracja łódzka. Dalej: POP.

⁴⁰ Pismo z dnia 29 września 2021 r.

⁴¹ Dalej: Zastępca Prezydenta Zgierza.

⁴² Pismo z dnia 9 grudnia 2021 r.

mieszkańcowa jednorodzinna”. Taki zapis znalazł się również w *Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Miasto Zgierz na lata 2017-2022*⁴³. Dalej w pkt 5 *Studium 2015* wskazano, że powinno dążyć się do rozwoju sieci ciepłowniczej, a warunki do rozwoju tej sieci są, ponieważ m.in. w rejonach uciepłownionych znajduje się wielu potencjalnych odbiorców, a bezpośrednio w sąsiedztwie centrum miasta znajdują się zespoły zwartej zabudowy jednorodzinnej. Także w: *Założeniach do Planu Zaopatrzenia w ciepło*, POŚ oraz w zaktualizowanym PGN wskazano, że powinien w tym rejonie nastąpić rozwój usług ciepłowniczych.

Prezydent Miasta Zgierza wyjaśnił⁴⁴, że w związku z realizacją inwestycji „Galeria Zgierska” została zrealizowana część planowej sieci ciepłowniczej, ponadto Gmina realizując inwestycje związane z modernizacją bądź termomodernizacją stara się przyłączać te budynki do sieci ciepłowniczej. Prezydent nie podał ilości podłączonych budynków do sieci ciepłowniczej w rejonie centrum miasta.

Inspektor ds. projektowania i kierowania robotami budowlanymi w PEC wskazał⁴⁵, że w ramach inwestycji wybudowano dwa węzły cieplne grupowe dla budynków „Galerii Zgierskiej”, które obsługują budynki pod adresami Al. Armii Krajowej 8, 10, 12, 14 i 16 oraz, że poza wymienionymi nie zostały podłączone inne obiekty budowlane.

W Urzędzie Miasta Zgierza nie dokonano, zgodnie z art. 18 ust. 1 pkt 5 *Prawa energetycznego* oceny potencjału wytwarzania energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji oraz efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych lub chłodniczych na terenie gminy. Prezydent Miasta Zgierza nie wyjaśnił przyczyn niewykonania powyższej oceny.

(akta kontroli str. 7, 66-67, 2020-223, 301-302, 756-757, 777, 786, 857-858)

Założenia do Planu Zaopatrzenia w ciepło oraz aktualizacja.

Wójt (burmistrz, prezydent) zobowiązany jest zgodnie z art. 19 ust. 1 *Prawa energetycznego* do opracowania projektu *założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe*. Projekt ten powinien zostać sporządzony dla obszaru gminy, na co najmniej, 15 lat i podlegać aktualizacji przynajmniej raz na trzy lata. Natomiast art. 17 *ustawy z dnia 8 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy – Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw*⁴⁶ wprowadził obowiązek przyjęcia przez gminę *założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe* lub aktualizacji posiadanych *założeń* w terminie dwóch lat od wejścia w życie tej ustawy, tj. do dnia 12 marca 2012 r.

Rada Miasta Zgierza uchwałą nr XXXIX/411/2002 z dnia 28 lutego 2002 r. przyjęła *Założenia do Planu Zaopatrzenia w ciepło*, a następnie zmieniła je uchwałą nr XL/423/2002 z dnia 28 marca 2002 r. W dniu 29 grudnia 2020 r. (po ośmiu latach i ponad 9 miesiącach od wymaganego terminu⁴⁷) Rada Miasta Zgierza uchwałą nr XXX/357/2020 przyjęła aktualizację ww. dokumentu. Zastępca Prezydenta Zgierza wyjaśnił⁴⁸, że w okresie braku aktualnych *Założeń* polityka energetyczna Gminy prowadzona była w oparciu o bieżącą analizę potrzeb, a przede wszystkim na bazie pojawiających się możliwości pozyskania środków zewnętrznych na realizację inwestycji.

W *Założeniach* zawarto następujące elementy przewidziane przepisami *Prawa energetycznego* (art. 19 ust. 3 pkt 1-4):

⁴³ Przyjęta uchwałą nr XLI/527/17 Rady Miasta Zgierza z dnia 26 października 2017 r. Dalej: *Strategia Rozwoju*.

⁴⁴ Pismo z dnia 13 grudnia 2021 r.

⁴⁵ Mail z dnia 20 grudnia 2021 r.

⁴⁶ Ustawa weszła w życie z dniem 11 marca 2010 r.

⁴⁷ Zgodnie z art. 17 ustawy o zmianie ustawy – *Prawo energetyczne* termin na uchwalenia *Założeń do planu zaopatrzenia* lub aktualizacji posiadanych *Założeń* upłynął 12 marca 2012 r.

⁴⁸ Pismo z dnia 28 stycznia 2022 r.

- Ocenę stanu aktualnego i przewidywanych zmian zapotrzebowania na ciepło.
Prognozowano niewielki wzrost 1-3% zapotrzebowania na moc cieplną, która miała być zrównoważona oszczędnościami wynikającymi z termomodernizacji i rozwojem odnawialnych źródeł energii. Zużycie ciepła w Gminie miało pozostać na niezmiennym poziomie lub z niewielką tendencją malejącą. Zapotrzebowanie na ciepło oszacowano w wysokości 1 481 000 GJ na 2018 r. w wysokości 1420 223 GJ na 2024 r. i w wysokości 1 342 697 GJ na 2034 r.
Wskazano na konieczność opracowania spójnego planu modernizacji i rozbudowy systemu ciepłowniczego, który zapewniłby:
 - pełne pokrycie zapotrzebowania odbiorców,
 - eliminację przestarzałych technicznie i uciążliwych dla środowiska źródeł ciepła,
 - dostosowanie działań modernizacyjnych w energetyce do postępujących procesów termomodernizacyjnych w budynkach indywidualnych,
 - koordynację i optymalizację działań pomiędzy poszczególnymi nośnikami energii,
 - wybór najefektywniejszych ekonomicznie rozwiązań,
 - spełnienie wymogów poprawy stanu środowiska naturalnego.

Zastępca Prezydenta Zgierza wyjaśnił⁴⁹, że Gmina nie opracowała ww. planu. W ramach prób stworzenia takiego planu podjęto działania m.in. takie jak: powołanie⁵⁰ Zespołu konsultacyjnego do spraw wykorzystania zasobów geotermalnych występujących na obszarze Gminy Miasto Zgierz w celu oceny możliwości pozyskania i wykorzystania energii ze źródeł geotermalnych. Spotkania zespołu odbywały się do m-ca lutego⁵¹ 2020 r. Gmina Miasto Zgierz i PGE EC SA w dniu 30 listopada 2020 r. podpisały list intencyjny w zakresie współpracy na rzecz potencjalnego wykorzystania przez Spółkę ciepła/energii z planowanego do wykonania przez Gminę otworu geotermalnego *Zgierz GT-1*. Do chwili obecnej nie doszło do realizacji inwestycji z uwagi na brak środków własnych w budżecie gminy na przystąpienie do naboru wniosków przez NFOŚiGW w ramach projektu „Udostępnianie wód termalnych w Polsce” i brak własności działki, na której zakładano wykonanie odwiertu. W ramach przygotowania do zapewnienia środków na ewentualną realizację zadania i pozyskania środków zaktualizowano PGN uwzględniając w programie powyższe zadanie.

W *Założeniach* stwierdzono, że polityka energetyczna miasta powinna dążyć do tworzenia warunków dla rozwoju istniejącego systemu ciepłowniczego Zgierza. Rozwój ten był o tyle prosty, że w rejonach ucieplonych znajdowało się wielu potencjalnych odbiorców ciepła. PGE EC Zgierz przewidywało poziom wzrostu zapotrzebowania na ciepło sieciowe, wynikający z nowych przyłączeń, w ilości ok. 1MW rocznie. W miejscach gdzie dostęp do ciepła sieciowego byłoby niemożliwe zalecano rozwiązania korzystające z nowoczesnych technologii wysokosprawnego spalania węgla, gazu, oleju opałowego lub energii elektrycznej w sposób pośredni i bezpośredni. Nowe obiekty miały zostać wyposażone w paleniska i kotłownie opalane paliwami ekologicznymi takimi jak biomasa, drewno, pelety, zrębki, słoma. Natomiast w istniejących obiektach należało systematycznie eliminować paliwo węglowe.

- Przedsięwzięcia racjonalizujące użytkowanie ciepła.

⁴⁹ Pismo z dnia 28 stycznia 2022 r.

⁵⁰ Zarządzenie Prezydenta Miasta Zgierza Nr 123/VIII/2019 z dnia 27 marca 2019 r.

⁵¹ Ze względu na pandemię i zmiany kadrowe wśród członków zespołu ze strony przedstawicieli PGE EC SA.

Do głównych środków poprawy efektywności energetycznej u odbiorców zaliczono wprowadzenie systemu oceny energetycznej budynków poprzez certyfikację nowych i istniejących budynków mieszkalnych; Fundusz Termomodernizacji umożliwiającą prowadzenie przedsięwzięć termomodernizacyjnych dla budynków mieszkalnych oraz promowanie racjonalnego wykorzystania energii w gospodarstwach domowych poprzez przeprowadzanie kampanii informacyjnych na temat celowości i opłacalności stosowania wyrobów najbardziej efektywnych energetycznie. Ponadto podano możliwe do uzyskania obniżenie zużycia ciepła przy zastosowaniu odpowiednich zabiegów termomodernizacyjnych⁵².

- Możliwości stosowania środków poprawy efektywności energetycznej w rozumieniu art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej⁵³

Przedstawiono możliwe do zastosowania środki poprawy efektywności energetycznej, enumeratywnie wymienione w ustawie o efektywności energetycznej, jednak nie określono, jakie były możliwości zastosowania tych środków w mieście Zgierz.

- Możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek i lokalnych zapasów energii, z uwzględnieniem ciepła wytwarzanego w instalacjach odnawialnego źródła energii, ciepła użytkowego wytwarzanego w kogeneracji oraz zagospodarowania ciepła odpadowego z instalacji przemysłowych.
 - a. energia słoneczna – wskazano teoretyczny potencjał energii słonecznej przypadający na powiat zgierski (1 175 kWh/m²/rok),
 - b. energia geotermalna – podano informację o opracowaniu w styczniu 2020 r. przez Gminę *Projektu robót geologicznych na wykonanie otworu poszukiwawczo-rozpoznawczego wód termalnych Zgierz GT-1 w Zgierzu*. Przedstawiono potencjalny zasób energetyczny dla wytypowanego zbiornika wód termalnych (85,14 TJ/rok),
 - c. energia wiatru – poinformowano, że Zgierz leży w lokalizacji dość korzystnej dla wykorzystania energii wiatrowej, jednakże uwarunkowania lokalne związane m.in. z zabudową urbanistyczną nie pozwalały, aby w przyszłości na jego terenie rozwinęła się energetyka wiatrowa⁵⁴,
 - d. energia spadku wody – wskazano, że zasoby energii wód powierzchniowych na obszarze Gminy nie miały znaczenia z punktu widzenia jej bilansu energetycznego,
 - e. energia z biomasy – podano, że obecnie wykorzystywana była w celach grzewczych w zabudowie jednorodzinnej (bez podania potencjału energii zawartej w biomase do zastosowania na terenie Gminy),

Odnosnie możliwości zagospodarowania ciepła odpadowego wskazano główne źródła odpadowej energii cieplnej jednak nie wskazano możliwości ich wykorzystania na terenie Gminy. Natomiast odnosnie możliwości wytwarzania energii elektrycznej i ciepła użytkowego w kogeneracji wskazano PGE EC Zgierz, jako zakład produkujący ciepło i energię elektryczną w skojarzeniu.

W zakresie możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek i lokalnych zapasów ciepła wytwarzanego w instalacjach odnawialnego źródła energii oraz ciepła

⁵² W tym m.in. uszczelnienie okien i drzwi zewnętrznych – obniżenie zużycia ciepła w stosunku do stanu poprzedniego o 5-8%, wymiana okien na 3 szybowe ze szkłem specjalnym – obniżenie zużycia ciepła w stosunku do stanu poprzedniego o 10-15%.

⁵³ Dz. U. z 2021 r., poz. 2166 ze zm. Dalej: *ustawa o efektywności energetycznej*.

⁵⁴ W *Studium 2015* nie dopuszczono lokalizacji turbin wiatrowych.

użytkowego wytwarzanego w kogeneracji nie przedstawiono skali występujących nadwyżek oraz sposobu możliwego ich wykorzystania.

- Zakres współpracy z innymi gminami.

W *Założeniach* wskazano, że w rejonach ucieplnienia powinien następować rozwój usług ciepłowniczych. Nie wskazano jednak, celów szczegółowych jak również zadań (działań) szczegółowych Gminy w tym zakresie.

(akta kontroli str.: 19-148, 1006, 1031-1032, 1045-1046)

Programy operacyjne i programy rozwoju przyjęte przez Gminę uwzględniające potrzeby rozwoju efektywnego systemu ciepłowniczego

W *Studium 2015* dla zabudowy nieobjętej systemem ciepłowniczym dopuszczono stosowanie innych źródeł ciepła, z preferencją dla źródeł o jak najniższej emisji zanieczyszczeń. Ponadto dopuszczono możliwość realizacji nowych instalacji dla pozyskania energii cieplnej (w tym odnawialnych źródeł energii⁵⁵, o mocy większej niż 100 kW) pod warunkiem lokalizacji tych instalacji wraz ze strefami ochronnymi na terenach o przeznaczeniu oznaczonym symbolami: P⁵⁶, UP⁵⁷, IT⁵⁸, O⁵⁹, poza istniejącym systemem ciepłowniczym scentralizowanym. W zakresie obsługi infrastrukturą techniczną dla obszarów⁶⁰, na które podzielono miasto w *Studium 2015* ustalono: „Dążenie do pełnej obsługi infrastrukturą z systemów miejskich” oraz „Dążenie do likwidacji indywidualnego ogrzewania na paliwa stałe na rzecz ogrzewania scentralizowanego lub gazowego”, „Ogrzewanie – lokalne lub indywidualne źródła ciepła oparte o paliwa ekologiczne” oraz „Ogrzewanie – z sieci miejskiej lub lokalnych i indywidualnych źródeł ciepła opartych o paliwa ekologiczne”. Uszczegółowienie zadań w zakresie poprawy efektywności energetycznej oraz poprawy jakości powietrza zawarto w:

- *Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miasto Zgierz*,
- *Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Miasto Zgierz na lata 2017-2021 z perspektywą na lata 2022-2024*,
- *Programie Ochrony Powietrza*.

Zadania ujęte w POŚ były tożsame z zadaniami ujętymi w PGN poza jednym zadaniem dotyczącym dostosowania jednostki podstawowej - kotła fluidalnego OF-100 opalanego węglem brunatnym do wymogów środowiskowych (zadanie planowane do realizacji przez PGE EC Zgierz), w ramach, którego planowano dostosowanie kotła do wymogów BAT za kwotę 60 mln zł z uzyskaniem dofinansowania w ramach POIS 2014-2020. Przyjęte zadania przyczyniły się do modernizacji indywidualnych źródeł ciepła, poprawy efektywności energetycznej oraz ograniczenia niskiej emisji.

Zadania w zakresie rozwoju sieci ciepłowniczej, ujęte były w planach rozwojowych PGE EC Zgierz i dotyczyły: modernizacji istniejących odcinków (wymiany sieci kanałowych na preizolowane), rozbudowy sieci istniejącej oraz przyłączenia nowych odbiorców, a także dostosowania kotła (jednostki podstawowej) opalanego węglem brunatnym do wymogów środowiskowych. Realizację zadań opisano w punkcie 2 wystąpienia.

(akta kontroli str. 7, 19-453, 814-816, 819-904)

⁵⁵ Dalej: OZE.

⁵⁶ Teren obiektów produkcyjnych, składów i magazynów.

⁵⁷ Tereny pozaprzemysłowej działalności gospodarczej.

⁵⁸ Tereny infrastruktury technicznej.

⁵⁹ Tereny gospodarowania odpadami.

⁶⁰ W *Studium 2015* miasto podzielono na 34 obszary.

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Prezydent Miasta nie dotrzymał terminów aktualizacji *założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe*.

Zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 8 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy – *Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw*, Prezydent powinien sporządzić aktualizację przyjętych w 2002 r. *Założeń* w terminie do 12 marca 2012 r. Rada Miejska dopiero w dniu 29 grudnia 2020 r., tj. po ośmiu latach i dziewięciu miesiącach od wymaganego terminu⁶¹ dokonała aktualizacji *Założeń*. Gmina nie tylko nie wywiązała się z ustawowego obowiązku aktualizacji *Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło* na dzień 12 marca 2012 r., ale również nie dokonała kolejnych aktualizacji tego dokumentu, co najmniej raz na 3 lata –na podstawie art. 19 ust 2 *Prawa energetycznego* w okresie do dnia 28 grudnia 2020 r. W efekcie niewykonania ustawowego obowiązku aktualizacji ww. dokumentu Gmina nie dysponowała w latach 2012-2020 r. aktualnym dokumentem określającym politykę Gminy w zakresie planowania i organizacji zaopatrzenia w ciepło. Powodowało to ryzyko nieuwzględnienia w realizowanych zadaniach własnych zmieniających się uwarunkowań na lokalnym rynku ciepła. Jednocześnie brak aktualnych *Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło* stwarzał ryzyko niezgodności pomiędzy *Założeniami* a planami rozwoju PGE EC Zgierz. To wieloletnie zaniechanie spowodowało także niewykonywanie przez ponad osiem lat obowiązku określenia możliwości stosowania środków poprawy efektywności energetycznej, wprowadzonego do *Prawa energetycznego* (art. 19 ust. 3 pkt 3a) jako obowiązkowy element *Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło*.

NIK nie może podzielić wyjaśnień Prezydenta Miasta⁶², że „brak przekazywanych na bieżąco informacji przez PEC sp. z o.o. mógł stanowić o braku aktualizacji ww. dokumentu. Jednakże plany i inwestycje były szeroko omawiane podczas Walnych Zgromadzeń Wspólników, jak również podczas posiedzeń rad nadzorczych spółki”. *Założenia* bowiem stanowią podstawowy dokument w kształtowaniu polityki energetycznej i realizacji przez Gminę ustawowego zadania własnego (art. 18 ust. 1 pkt 1 *Prawa energetycznego*). Gmina opracowuje projekt *Założeń*, poddaje go do publicznego wglądu celem zgłaszania przez zainteresowane podmioty uwag i zastrzeżeń a następnie Rada Gminy uchwała *Założenia do Planu Zaopatrzenia w ciepło*. Dopiero tak uchwalone *Założenia* są konfrontowane z planami przedsiębiorstw energetycznych⁶³ Przytoczone wyjaśnienia Prezydenta Miasta wskazują natomiast na niewystarczającą świadomość dotyczącą realizacji celu, jakiemu mają służyć dokumenty planowania energetycznego.

(akta kontroli str. 758, 762, 1006, 1031-1032)

2. *Założenia* z 2020 r. w sposób nierzetelny określały niektóre elementy, wymagane przez art. 19 ust. 3 *Prawa energetycznego*.

W zakresie możliwości stosowania środków poprawy efektywności energetycznej nie przedstawiono potencjału wynikającego z uwarunkowań lokalnego rynku energii w Zgierzu, skali możliwych do osiągnięcia efektów i niezbędnych do tego środków i zasobów. Odnośnie możliwości zagospodarowania ciepła odpadowego nie wskazano możliwości wykorzystania na terenie Gminy głównych źródeł odpadowej energii cieplnej. Także w zakresie możliwości wykorzystania

⁶¹ Zgodnie z art. 17 ustawy o zmianie ustawy – *Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw* termin na uchwalenie *Założeń do planu zaopatrzenia* lub aktualizacji posiadanych *Założeń* upłynął 12 marca 2012 r.

⁶² Pismo z dnia 12 października 2021 r.

⁶³ Wyrok SN z dnia 7 lutego 2002 r. (Sygn. akt I CKN 1002/99)

istniejących nadwyżek i lokalnych zapasów ciepła wytwarzanego w instalacjach odnawialnego źródła energii oraz ciepła użytkowego wytwarzanego w kogeneracji nie przedstawiono skali występujących nadwyżek oraz sposobu możliwego ich wykorzystania.

Ponadto w *Założeniach* jedynie ogólnie przedstawiono cele gospodarki energetycznej Miasta. Nie wskazano, celów szczegółowych, jak również zadań (działań) szczegółowych Gminy w zakresie planowania i organizacji zaopatrzenia w ciepło jak również rezultatów planowanych działań.

Prezydent Miasta Zgierza wskazał⁶⁴, że „przyjęcie Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Miasto Zgierz w końcu 2020 r. stanowi materiał wyjściowy do dalszego planowania w zakresie m.in. zaopatrzenia w ciepło”. NIK nie podziela tej argumentacji, bowiem planowanie i organizacja zaopatrzenia w ciepło to aktywny udział Gminy w tworzeniu warunków dla powstawania nowych i właściwego wykorzystania już istniejących urządzeń i instalacji służących zaopatrzeniu w ciepło, w tym zapewnieniu jego właściwego przesyłu w jej granicach. Brak określenia zadań w tym zakresie powoduje, że brak jest możliwości oceny jego skuteczności i możliwości wprowadzenia ewentualnych zmian. NIK podnosi, że *Założenia do Planu Zaopatrzenia w ciepło*, to dokument stanowiący główne narzędzie w planowaniu i organizacji zaopatrzenia w ciepło na terenie Gminy.

Izba również nie może podzielić wyjaśnień⁶⁵ Pierwszego Zastępcy Prezydenta Miasta Zgierza, że *Założenia* zostały sporządzone wg zakresu wskazanego w art. 19 ust. 3 ustawy *Prawo energetyczne* oraz uzyskały pozytywną opinię Zarządu Województwa Łódzkiego. Zakres objęty wymogiem opiniowania przez samorząd województwa projektu *Założeń* dotyczy, bowiem koordynacji współpracy z innymi gminami oraz zgodności z polityką energetyczną państwa (art. 19 ust 5 *Prawa energetycznego*).

(akta kontroli str. 7, 19-148, 987, 991)

3. Gmina nie przeprowadziła w latach 2016-2021 (I połowa) oceny potencjału wytwarzania energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji oraz efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych na terenie Zgierza, stanowiącej, od 1 października 2016 r., jedno z zadań własnych gmin, na podstawie art. 18 ust. 1 pkt 5 *Prawa energetycznego*.

Prezydent Miasta nie wyjaśnił przyczyn niewywiązania się z obowiązku w ww. zakresie.

Zdaniem NIK konieczność przeprowadzenia takiej oceny, oprócz ustawowego obowiązku, wynika również z faktu, że PGE EC Zgierz odnotowuje wysokie straty przesyłanego ciepła, które w odniesieniu do łącznej wielkości zużytego przez odbiorców i utraconego ciepła, na koniec 2020 r. wynosiły ok. 18%. W raporcie przygotowanym przez Ministerstwo Energii pn. *Kompleksowa ocena potencjału zastosowania wysokosprawnej kogeneracji oraz efektywnych systemów ciepłowniczych i chłodniczych w Polsce*⁶⁶, według stanu na koniec 2015 r. wskazuje się na straty w sieciach na poziomie 12,9% i konieczność ich redukcji do poziomu 4%. Natomiast przeprowadzenie oceny potencjału efektywnie energetycznie systemów ciepłowniczych dałoby gminie informację, jaka występuje różnica pomiędzy obecnymi całkowitymi stratami w sieciach przesyłowych, a stratami minimalnymi, jakie występowałyby w tych samych sieciach gdyby zastosować w nich najlepsze dostępne praktyki.

⁶⁴ Pismo z dnia 29 września 2021 r.

⁶⁵ Pismo z dnia 23 grudnia 2021 r.

⁶⁶ Źródło: https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/Kompleksowa%20ocena%20PL_ME.pdf.

OCENA CZĄSTKOWA

Miasto realizowało zadania w zakresie zaopatrzenia w ciepło z pominięciem kluczowych zadań wynikających z Prawa energetycznego. Przez blisko 9 lat nie wykonano obowiązku aktualizacji *Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło*, nie dokonano też oceny potencjału wytwarzania energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji oraz efektywnych energetycznie systemów ciepłowniczych na swoim terenie. Zaniechanie powyższych obowiązków powodowało, że Miasto było pozbawione skutecznych narzędzi do realizacji zadań własnych w zakresie zaopatrzenia w ciepło.

Działania związane z modernizacją systemu ciepłowniczego, określone w innych dokumentach strategicznych i programach działań, uwzględniały cel utrzymania statusu efektywności miejskiego systemu ciepłowniczego.

OBSZAR

2. Realizacja programów w zakresie tworzenia i rozwoju efektywnego systemu ciepłowniczego

Realizacja zadań dotyczących transformacji systemu ciepłowniczego

Zadania, ujęte w przyjmowanych do realizacji programach, dotyczące systemu ciepłowniczego, dotyczyły głównie poprawy efektywności energetycznej sieci, termomodernizacji budynków użyteczności publicznej oraz zasobu komunalnego. Przyjęte programy obejmowały również wymianę źródeł ciepła w budownictwie indywidualnym, a głównym celem realizowanych zadań była poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji.

(akta kontroli, str. 8, 149-453, 563, 779-784, 810-816, 989-990)

Programem, który łączył w swoim zakresie zadania przyjęte w POŚ i POP oraz zapewniającym spójność z Wieloletnią Prognozą Finansową Miasta, był PGN, przyjęty w 2015 r. i zaktualizowany w 2020 r.

Celami strategicznymi PGN było: dążenie do ograniczenia emisji CO₂ do 2020 roku, w stosunku do roku bazowego (rok 2013), o 20%, dążenie do ograniczenia zużycia energii do 2020 roku, w stosunku do roku bazowego (rok 2013), o 20%, dążenie do zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych do 2020 roku, w stosunku do roku bazowego (2013 r.), o 15%. W wyniku realizacji wszystkich zadań ujętych w PGN miała nastąpić do 2020 r. redukcja emisji gazów cieplarnianych, o 68 914,60 Mg/rok (przed aktualizacją o 60 857,71 Mg/rok) oraz redukcja zużycia energii finalnej o 161 696,90 MWh⁶⁷/rok, a po aktualizacji z 2020 r. redukcja zanieczyszczeń emitowanych do powietrza, w tym pyłu PM₁₀ o 182,14 Mg/rok, pyłu PM_{2,5} o 172,97 Mg/rok, SO₂ o 440,73 Mg/rok, NO* o 739,30 Mg/rok oraz zakładano osiągnięcie wskaźnika wzrostu udziału energii pochodzącej z OZE o ok. 94,49% w stosunku do przyjętego roku bazowego (z 0,16% w 2013 roku do 3,71% w 2020 roku). Do dnia zakończenia kontroli nie został sporządzony raport finalny z realizacji PGN.

W Programie wyodrębniono osiem zadań, z których trzy dotyczyły termomodernizacji budynków (A1-A3, przy czym zadanie A1 składało się z dwóch podzadań), trzy - wytwarzania i przesyłu energii cieplnej (E1, E2, E3), jedno - likwidacji indywidualnych pieców węglowych i wymiany na źródła ciepła o wyższej niż dotychczas sprawności wytwarzania ciepła (D2) oraz jedno (dodane w procesie aktualizacji programu)

⁶⁷ 1 MWh to 3,6 GJ. Po przeliczeniu 582 108,84 GJ/rok.

poszukiwania i rozpoznawania wód termalnych w Zgierzu (O1). Realizację zadań zaplanowano na lata 2015-2022.

Spośród ww. zadań cztery zadania realizowała Gmina Miasto Zgierz, tj.:

- a) Kompleksowa termomodernizacja budynków na terenie miasta Zgierza - zadanie A1 - pierwsze podzadanie – (zadanie ujęte również POŚ i POP).

Zadanie zrealizowano w okresie od 1 czerwca 2017 r. do 30 października 2019 r.⁶⁸ Projekt był projektem hybrydowym, realizowanym w formule partnerstwa publiczno-prywatnego. Termomodernizacją objęto 24 budynki użyteczności publicznej oraz wymieniono sześć szt. źródeł ciepła. Wykonano m.in.: ocieplenie obiektów, wymianę: okien drzwi, źródła ciepła, oświetlenia wewnętrznego. Całkowita wartość projektu wyniosła 56,6 mln zł (plan 60 mln zł na całość zadania A1), w tym wartość dofinansowania: 35,3 mln zł z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego⁶⁹ w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego⁷⁰ na lata 2014-2020, IV Oś priorytetowa: Gospodarka niskoemisyjna. Uzyskano zmniejszenie zużycia energii cieplnej (GJ/rok) 33 335,35 (plan 17 066,54 na całość zadania A1) oraz ograniczenie emisji CO₂ (Mg/rok) 3 195,05 (plan 1 479,05 dla całego zadania A1).

Zadanie A1 -drugie podzadanie- (zadanie ujęte również w POŚ i POP)

Zadanie dotyczyło modernizacji energetycznej łącznie 11 budynków, w tym trzech budynków użyteczności publicznej oraz ośmiu budynków zasobu komunalnego na terenie Miasta Zgierza i było w trakcie realizacji.

Realizację rozpoczęto w dniu 30 czerwca 2017 r. Zakończenie zadania zaplanowano na 2020 r. Obecnie⁷¹ z uwagi na przedłużające się uzgodnienia dokumentacji z Łódzkim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz ograniczeniami związanymi z pandemią COVID-19 zadanie było na etapie procedowania wydłużenia terminu zakończenia projektu do końca 2022 r. Według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. z 11 obiektów zakończono realizację: dwóch budynków użyteczności publicznej oraz trzech budynków komunalnych wielorodzinnych. W trakcie robót budowlanych był jeden budynek użyteczności publicznej, a w trakcie uzgadniania dokumentacji projektowej pięć budynków komunalnych. Planowany koszt 11,6 mln zł (wg wniosku o dofinansowanie), w tym wartość dofinansowania 6,6 mln zł (6,3 mln zł z EFRR i 0,3 mln zł środki krajowe z budżetu państwa). Na dzień 31 grudnia 2021 r. wydatkowano na ten cel 7 mln zł. Projekt miał przynieść zwiększenie efektywności budynków na poziomie 51%. Realizowane działania obejmowały m.in. ocieplenie obiektów, wymianę okien i drzwi zewnętrznych, przebudowę systemów grzewczych wraz z wymianą źródła ciepła. Planowane (ujęte we wniosku o dofinansowanie) zmniejszenie zużycia energii cieplnej o 8 847,31 GJ/rok oraz ograniczenie emisji CO₂ o 733,48 MG/rok.

- b) Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych stanowiących własność Gminy Miasta Zgierz (zadanie A2 – planowana realizacja w okresie 2016-2020). Zadanie ujęte również w POŚ i POP. W ramach tego działania termomodernizacją planowano objąć

⁶⁸ Pierwotny termin realizacji do 30 listopada 2018 r. Na etapie realizacji konieczne było wydłużenie trwania projektu ze względu na skomplikowany charakter zadania inwestycyjnego i prowadzenie prac na funkcjonujących obiektach.

⁶⁹ Dalej: EFRR.

⁷⁰ Dalej: RPO WŁ ZIT lub ZIT.

⁷¹ Wyjaśnienia Pierwszego Zastępcy Prezydenta Miasta Zgierza z dnia 9 grudnia 2021 r.

30 wielorodzinnych budynków mieszkalnych (zasób komunalny) oraz ok. 10 budynków użyteczności publicznej, nieujętych w zadaniu A1. Planowane środki z przeznaczeniem na realizację zadania wynosiły 40 mln zł. Ze względu na ograniczone środki finansowe UM Zgierza, zadanie nie było realizowane. Urząd aplikował o środki z EFRR w ramach RPO WŁ ZIT na lata 2014-2020 na zadanie termomodernizacji 11 budynków mieszkalnych. Projekt ten został umieszczony na liście Projektów rezerwowych ZIT i dotychczas nie otrzymał dofinansowania. Zastępca Prezydenta Zgierza wyjaśnił⁷², że dla pozostałych planowanych 29 szt. budynków projektowano realizację termomodernizacji ze środków własnych i zewnętrznych, jednak ze względu na przesuwający się termin zakończenia realizacji dwóch ww. inwestycji (dwa zadania termomodernizacyjne) oraz wzrost cen usług, a także materiałów budowlanych, ostatecznie odstąpiono od ich realizacji.

- c) Kompleksowy program w zakresie ograniczenia niskiej emisji na terenie miasta - zadanie D2 (zadanie ujęte również w POŚ i POP).

Zadanie planowano zrealizować w latach 2016-2020 za kwotę 10 mln zł. Zadanie zrealizowano w dwóch edycjach:

I edycja – Zgierz walczy ze smogiem – dofinansowanie dla osób fizycznych na wymianę źródeł ciepła. W latach 2017-2018 wymieniono źródła ciepła na 157 szt. o wyższej sprawności (kotły gazowe – 151 szt., kotły węglowe klasy 2 – dwie szt., kotły na biomasę – trzy szt. i jedna pompa ciepła). Wartość zadania uzależniono od ilości osób, które złożyły wnioski. Wstępnie umowa była zawarta na kwotę 2 mln zł, w tym dotacja 0,8 mln zł. Zrealizowano wydatki w kwocie 2,6 mln zł, w tym dofinansowanie 1 mln zł z WFOŚiGW w Łodzi. Wszystkie wskaźniki zakładające efekt ekologiczny zostały osiągnięte. Realizacja zadania przyczyniła się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń (Mg/rok): pyłu PM 10 o 4,041 (plan 3,99), pyłu PM 2,5 o 3,609 (plan 3,564), CO₂ o 1 126,822 (plan 1 112,494), bezneno(a)pirenu o 0,005 (plan 0,005), SO₂ o 16,172 (plan 15,971) oraz NO_x o 2,316 (plan 2,286), a także zmniejszenia zużycia energii cieplnej o 7 904,4 GJ/rok (plan 4 750,10).

II edycja - Zgierz walczy ze smogiem – dofinansowanie dla osób fizycznych na wymianę źródeł ciepła. W latach 2018-2019 wymieniono źródła ciepła na 90 szt. o wyższej sprawności (kotły gazowe – 77 szt., kotły węglowe klasy 5 – trzy szt., kotły na biomasę – trzy szt. i jedna pompa ciepła). Wartość zadania uzależniono od ilości osób, które złożyły wnioski. Wstępnie umowa była zawarta na kwotę 1,5 mln zł, w tym dotacja 0,7 mln zł. Zrealizowano wydatki w kwocie 1,5 mln zł, w tym dofinansowanie 0,7 mln zł z WFOŚiGW w Łodzi. Wszystkie wskaźniki zakładające efekt ekologiczny zostały osiągnięte. Realizacja zadania przyczyniła się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń (Mg/rok): pyłu PM 10 o 2,153 (plan 2,153), pyłu PM 2,5 o 1,923 (plan 1,923), CO₂ o 599,524 (plan 593,224), bezneno(a)pirenu o 2,616 (plan 2,616), SO₂ o 8,612 (plan 8,612) oraz NO_x o 1,218 (plan 1,213), a także zmniejszenia zużycia energii cieplnej o 4139,09 GJ/rok (plan 2 887,39).

Dla całego zadania D2 PGN zakładał redukcję CO₂ o 874,42 MG/rok, w efekcie uzyskano zmniejszenie emisji łącznie o 1 726,346 Mg/rok. Natomiast wobec planowanego w PGN zmniejszenia zużycia energii cieplnej o 9 373,57 GJ/rok uzyskano łącznie zmniejszenie o 12 043,49. NIK zauważa jednak, że Gmina nie przeprowadziła kompleksowej inwentaryzacji źródeł

⁷² Tabela z dnia 28 stycznia 2022 r.

ciepła. Gmina nie miała, zatem wiedzy o skali zjawiska, a tym samym o zakresie niezbędnych do podjęcia działań. W efekcie nie była możliwa ocena skuteczności realizowanych działań w odniesieniu do potrzeb.

- d) Poszukiwanie i rozpoznawanie wód termalnych w Zgierzu (zadanie O1) – zadanie włączone do PGN podczas jego aktualizacji w grudniu 2020 r.

Planowano zrealizować za kwotę 20,6 mln zł w okresie 2019-2022.

W ramach środków własnych z budżetu miasta (98,0 tys. zł) w 2000 r. wykonane zostało opracowanie „Ocena możliwości rozpoznania i wykorzystania energii geotermalnej w Gminie Miasto Zgierz”, w ramach którego wykonany został „Projekt robót geologicznych na poszukiwanie i rozpoznanie wód termalnych w Zgierzu otworem termalnym GT 1”. Podstawowym celem było uzyskanie wody termalnej do celów energetycznych w ilości ok. 100-150 m³/h o temperaturze powyżej 70°C. Głębokość projektowanego odwiertu powinna wynieść ok 3 km. Dalsza realizacja zadania uzależniona była od możliwości pozyskania dofinansowania na ten cel.

(akta kontroli str.: 474-512, 778-784, 1049-1053)

Jedno zadanie realizował Powiat Zgierski, była to termomodernizacja budynków użyteczności publicznej Powiatu Zgierskiego (zadanie A3 – zadanie zostało zrealizowane). Zadanie nie zostało ujęte w POŚ. Wpisywało się natomiast w realizację POP. W PGN planowano realizację termomodernizacji czterech budynków, ostatecznie zrealizowano termomodernizację trzech budynków. Nakłady wyniosły 4,4 mln zł, w tym dofinansowanie 2,6 mln zł RPO WŁ na lata 2014-2020 wobec planowanych 4,1 mln zł. Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej wyniosła 2 089,06 GJ/rok wobec planowanej w PGN 4 602,67GJ/rok a szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych CO₂ wyniósł 245,22 Mg/rok, wobec planowanych w PGN 185,50.

(akta kontroli str.: 266-453, 527-558)

Trzy zadania planowane w PGN (oraz w POŚ i POP) w sektorze: wytwarzanie i przesył energii cieplnej miała realizować PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA⁷³:

- a) Zadanie E1 – budowa nowych przyłączy i węzłów cieplnych dla nowych odbiorców. Planowane nakłady - 13,1 mln zł, planowany efekt ekologiczny - 170,5 MgCO₂/rok, a efekt energetyczny - 10 950 GJ/rok.
- b) Zadania E2 – Pierścieniowe zamknięcie sieci magistralnej z rozbudową sieci istniejącej. Planowane nakłady - 21,7 mln zł, planowany efekt ekologiczny - 170,5 MgCO₂/rok, a efekt energetyczny - 10 950 GJ/rok.
- c) Zadanie E3 – Wymiana wyeksploatowanych sieci kanałowych na sieci preizolowane. Planowane nakłady - 14,8 mln zł, planowany efekt ekologiczny - 230,0 MgCO₂/rok, a efekt energetyczny - 14 760 GJ/rok.

PGE EC Zgierz w latach 2018-2020 zrealizowała projekt pn. *Wymiana wyeksploatowanych sieci kanałowych na preizolowane w Zgierzu* w zmienionym zakresie rzeczowym i finansowym w stosunku do zadań zgłoszonych do PGN. Projekt uzyskał wsparcie finansowe w postaci dotacji ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020, Działanie 1.5. Efektywna dystrybucja ciepła i chłodu w kwocie 8,6 mln zł. Dodatkowo została podpisana umowa o dofinansowanie ze środków WFOŚiGW WŁ w formie pożyczki preferencyjnej na kwotę 8,6 mln zł, z przeznaczeniem uzupełnienia wkładu własnego Spółki.

⁷³ Mimo aktualizacji nie zmieniono w dokumencie nazwy na PGE EC.

W ramach projektu zrealizowano następujące zadania:

- a) wymieniono 3,87 km centralnej magistrali ciepłowniczej⁷⁴, która stanowiła najstarszy element zgierskiej sieci ciepłowniczej zbudowany jeszcze w latach 70-tych (wydatkowane środki 15,9 mln zł),
- b) wymieniono 50 szt. wyeksploatowanych węzłów zmieszania pompowego, na nowoczesne węzły cieplne wymiennikowe z pełną automatyką (wydatkowane środki 1,7 mln zł),
- c) zlikwidowano kotłownię na Pl. Kilińskiego 1 i ul. Długiej 40. Wybudowano 0,04 km sieci ciepłowniczej oraz jeden wspólny węzeł cieplny w ramach likwidacji niskiej emisji⁷⁵ (wydatkowane środki 0,08 mln zł),
- d) rozbudowano sieć ciepłowniczą rozdzielczą i wykonano przyłącza w ścisłym centrum Zgierza. Wybudowano 0,377 km sieci i 6 węzłów cieplnych (wydatkowane środki 1,0 mln zł).

Łącznie na ww. zadania wydatkowano 18,7 mln zł.

Założone efekty ekologiczne w projekcie:

- zmniejszenie strat energii pierwotnej na rok 23 165,12 GJ/rok – osiągnięta wartość 23 833,79 GJ/rok,
- zmniejszenie zanieczyszczenia CO₂ 3 545,22 Mg/rok – osiągnięta wartość 3 657,82 Mg/rok,
- zmniejszenie zanieczyszczenia pyłem 2 216 Mg/rok – osiągnięta wartość 2 687 Mg/rok.

(akta kontroli str.: 266-453, 571,577-580, 585-588, 603-693, 698-737)

Z ośmiu zadań ujętych w PGN a dotyczących ciepłownictwa zrealizowano w całości pięć zadań i jedno podzadanie, jedno podzadanie było w trakcie realizacji, jedno zadanie ze względu na nie uzyskanie dofinansowania nie zostało wykonane oraz jedno zadanie dotyczące geotermii (wprowadzone podczas aktualizacji) jest w trakcie realizacji (do końca 2022 r.), na obecnym etapie w oczekiwaniu na możliwości uzyskania środków z dofinansowania.

Dla zadań ujętych w PGN oszacowano wielkości planowanych do poniesienia nakładów. Na zadania zrealizowane w całości wydatkowano 79,9 mln zł, co stanowiło ok. 77% wielkości planowanej.

Pełna realizacja zadań dotycząca ciepłownictwa, według szacunków PGN, miała przynieść redukcję zapotrzebowania na energię cieplną o 164 116,71 MWh/rok oraz redukcję emisji CO₂ o 12 143,04 Mg/rok. W związku z realizacją części zadań w zakresie ciepłownictwa osiągnięto redukcję zapotrzebowania na energię cieplną na poziomie 71 301,69 MWh/rok, natomiast redukcja emisji CO₂ wyniosła 8 824,44 Mg/rok, co stanowiło odpowiednio około 90% i 216% wielkości planowanych przed aktualizacją oraz odpowiednio 43,4% i 72,7% wielkości planowanych w PGN po aktualizacji.

(akta kontroli str.: 266-453, 474-512, 527-558, 571,577-580, 585-588, 603-693, 698-737, 778-784, 1045, 1049-1053)

W ramach zadań ujętych w POŚ, które nie zostały ujęte w PGN zaplanowano jedno zadanie, które nie zostało zrealizowane. PGE EC Zgierz odstąpiła od realizacji inwestycji dotyczącej dostosowania kotła fluidalnego OF-100 opalanego węglem brunatnym do wymogów środowiskowych.

PGE EC Zgierz planowało przejście na paliwo gazowe jak również zmniejszenie mocy zainstalowanej tego źródła.

⁷⁴ W rejonie ul. Parzęczewskiej, ul. Targowej, ul. Barona, ul. Konstantynowskiej, ul. A. Struga oraz ul. Kolorowej.

⁷⁵ Realizacja zadania miała na celu przyłączenie do sieci ciepłowniczej lokali opalanych węglem z indywidualnych, wyeksploatowanych źródeł ciepła, zlokalizowanych w rejonie Pl. Kilińskiego i kwartale ulic: Długiej, 3-go Maja, Popieluszki i Armii Krajowej znajdujących się w centrum miasta (likwidacja źródeł niskiej emisji).

W Raporcie z realizacji POŚ za okres od września 2017 r. do października 2019 r. nie odniesiono się do zadań zaplanowanych przez PGE EC Zgierz, ponieważ, jak wyjaśnił⁷⁶ Zastępca Prezydenta Zgierza nie otrzymano informacji od ww. podmiotu. Wskazał również, że Gmina nie posiada instrumentów sankcyjnych za nieudzielenie informacji.

Poza zadaniami ujętymi w PGN Miasto wykonało: w 2017 r. modernizację obiektu Hali Sportowej MOSiR wydatkując w ramach własnych środków 2,5 mln zł, w 2018 r. dwa węzły centralnego ogrzewania (ul. Długa 18 i 19) wydatkując ze środków własnych kwotę łączną 52,5 tys. zł, w 2019 r. wymieniono drzwi do lokalu komunalnego oraz 16 szt. stolarki okiennej drewnianej na PCV wydatkując na ten cel ze środków własnych 29,6 tys. zł.

Miasto realizując programu *Szlakiem architektury włókienniczej - rewitalizacja Miasta Zgierza* w celu rozwoju produktu turystycznego oraz rewitalizacji zdegradowanych terenów na obszarze ŁOM, w ramach rewitalizacji obiektów na terenie Miasta Tkaczy i w jego otoczeniu wykonało remont konserwatorski budynku Muzeum Miasta Zgierza. Prace dotyczyły m.in. renowacji elewacji, izolacji fundamentów. Ponadto planowana była m.in. modernizacja 13 budynków mieszczących się przy ul. Narutowicza, gdzie częściowy zakres miał obejmować elementy związane z termomodernizacją.

Ponadto prace termomodernizacyjne oraz związane z wymianą źródeł ciepła lub przyłączeniem do sieci ciepłowniczej w okresie 2017-2021 w sześciu budynkach realizowało we własnym zakresie Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Zgierzu⁷⁷. W latach 2014-2015 MPGM zrealizował modernizację energetyczną budynku Łaźni Miejskiej w Zgierzu. Wartość ogólna zadania wyniosła 1,6 mln zł, w tym 1,1 mln zł stanowiło dofinansowanie w formie pożyczki ze środków WFOŚiGW w Łodzi i 107,6 tys. zł dofinansowanie w formie środków pochodzących z umorzenia pożyczki nr 44/OZ/P/2011 udzielonej przez WFOŚiGW w Łodzi. Zakres prac w ramach termomodernizacji budynku obejmował m.in. modernizację wewnętrznej instalacji c.o., wymianę i renowację stolarki okiennej, ocieplenie dachów i stropów i stropodachów.

(akta kontroli str. 9-18, 978-981)

Realizując POP Gmina w ramach zadań (nieujętych w PGN) w odniesieniu do:

- budowy lub rozbudowy centralnych systemów ciepłowniczych - wprowadziła odpowiednie zapisy do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- zmiany dotychczasowego sposobu zaopatrzenia w ciepło, polegającej na podłączeniu budynków do sieci ciepłej – podłączono 17 budynków, w tym trzy budynki zlokalizowane w ścisłym centrum miasta,
- wprowadzenia technologii pozwalającej na wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła w kogeneracji – Gmina nie podejmowała działań,
- zmniejszenia strat przesyłu energii – Gmina wskazała⁷⁸, że są to działania przynależne gestorowi sieci ciepłowniczej,
- wprowadzenia metod odzysku energii ciepłej - Gmina nie podejmowała działań,
- utworzenia bazy danych pozwalającej na inwentaryzację źródeł emisji – w ramach opracowania PGN prowadzono działania w zakresie inwentaryzacji źródeł emisji poprzez ankietyzację. Prezydent Miasta Zgierza wyjaśnił⁷⁹, że „znikomy wówczas odzew społeczny nie pozwolił na utworzenie pełnej bazy. W mimionym okresie brakowało instrumentów prawnych do wskazania

⁷⁶ Pismo z dnia 9 grudnia 2021 r.

⁷⁷ Dalej: MPGM.

⁷⁸ Pismo z dnia 28 stycznia 2022 r.

⁷⁹ Pismo z dnia 28 stycznia 2022 r.

obowiązku złożenia ankiety czy zgłoszenia źródeł do gminnej bazy. Powyższe znalazło uzasadnienie prawne w ustawie o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków określającej m.in. zasady funkcjonowania centralnej ewidencji emisyjności budynków”.

W Urzędzie Miasta Zgierza, w ramach realizacji POP, utworzono punkt konsultacyjno-informacyjny programu „Czyste powietrze” w celu ułatwienia mieszkańcom pozyskania informacji nt. zastąpienia niskosprawnych urządzeń grzewczych poprzez m.in. podłączenie do sieci ciepłowniczej lub zastosowanie urządzeń niskoemisyjnych oraz pozyskania na ten cel dofinansowania. Gmina Miasto Zgierz informowała o Programie na stronie internetowej Miasta Zgierza. Dodatkowo podjęto działania informacyjne w zakresie konieczności redukcji emisji zanieczyszczeń ze źródeł małej mocy do 1 MW, poprzez umieszczenie komunikatu na stronie Miasta Zgierza (link <https://www.miasto.zgierz.pl/pl/content/dzialania-na-rzecz-ochrony-i-poprawy-jakosci-powietrza>), wyemitowanie komunikatu w lokalnej telewizji i w autobusach firmy MARKAB oraz przekazanie informacji do Rad Osiedli z prośbą o rozpropagowanie wśród mieszkańców Zgierza.

(akta kontroli str.: 986-1040, 1046)

W harmonogramie PGN ujęto zadania, które równolegle lub wcześniej ustalone były w innych programach (POŚ, POP). Harmonogram określał: terminy realizacji zadań, podmioty odpowiedzialne za realizację, planowane poziomy nakładów, w tym wkład własny – o ile było to możliwe, planowane źródła dofinansowania zewnętrznego oraz planowane do uzyskania efekty ekologiczne.

Monitoring realizacji zadań Miasto prowadziło sporządzając w wymaganych terminach raporty dla: POP oraz raport z realizacji POŚ za okres od września 2017 r. do października 2019 r. Ponadto, jak wyjaśnił⁸⁰ Zastępca Prezydenta Zgierza w odniesieniu do monitorowania POŚ, komórki merytoryczne monitorowały „(...) wielkość wydatków planowanych i zaangażowanych na poszczególnych etapach zadań przyjętych do realizacji. Poza działaniami budżetowymi nie przeprowadzono odrębnego monitoringu rocznego”.

Z realizacji PGN Gmina nie sporządziła żadnego raportu, mimo że wpisano taką rekomendację w programie.

Za całościową realizację PGN odpowiedzialny był Prezydent Miasta Zgierza. Zastępca Prezydenta Zgierza wyjaśnił⁸¹, że nie wyznaczono konkretnych pracowników do nadzoru realizacji PGN. W wykonywaniu zadań programu „biorą udział poszczególne merytoryczne komórki organizacyjne właściwe dla danego etapu realizacji zadania”.

(akta kontroli str.: 266-457, 816, 923-992, 1047)

W POŚ określono wskaźniki/mierniki realizacji celów programu w zakresie: *Ochrona powietrza atmosferycznego*. Dotyczyły one m.in. liczby budynków pozostających w gestii jednostek samorządu terytorialnego poddanych termomodernizacji, liczby źródeł ciepła (liczba odbiorców ogrzewających budynki z sieci ciepłowniczej), liczby odbiorców ogrzewających budynki gazem, liczby źródeł wykorzystujących energię odnawialną z podziałem na rodzaje wraz z podaniem mocy, ilości wyprodukowanej energii z OZE.

Gmina dysponowała następującymi wskaźnikami (okres realizacji lata 2015-2021):

- liczba budynków pozostających w gestii samorządu terytorialnego poddanych termomodernizacji łącznie wyniosła 33 szt.

⁸⁰ Pismo z dnia 16 grudnia 2021 r.

⁸¹ Pismo z dnia 28 stycznia 2022 r.

- liczba odbiorców ogrzewających budynki gazem - z liczby 15 732 w 2015 r. wzrosła do 16 021 w 2020 r., czyli zwiększyła się o 289 odbiorców (o 1,8%),
- ilość wytwórców energii z OZE od 2018 r. wynosiła jeden i nie zmieniła się do 2020 r.

Natomiast odnośnie: liczby odbiorców ogrzewających budynki z sieci ciepłowniczej, liczby źródeł wykorzystujących energię odnawialną z podziałem na rodzaje wraz z podaniem mocy, ilości wyprodukowanej energii z OZE – Gmina nie posiadała danych. Dla wskaźnika: długość sieci ciepłej przesyłowej i rozdzielczej – Gmina przedstawiła dane za okres 2017-2020.

W raporcie sporządzonym za okres od września 2017 r. do października 2019 r. z realizacji POŚ nie odniesiono się do stopnia realizacji wymienionych wyżej wskaźników. Ponadto w raporcie nie zawarto informacji o zadaniach niepodjętych lub niezakończonych. Pokazano jedynie zadania zrealizowane w całości.

(akta kontroli str.: 258-259, 906-985, 1045-1048)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Gmina nierzetelnie prowadziła nadzór (monitoring) nad realizacją zadań związanych z poprawą jakości powietrza określonych w strategicznych programach

1. Prezydent nie sporządzał tzw. "Raportów z działań", co rok począwszy od przygotowania PGN oraz w 2017 r. i 2021 r. "Raportów z implementacji" zawierających szczegółową inwentaryzację emisji dotyczącą wcześniejszego roku (w 2021 roku raport finalny) mimo określenia takiego wymogu w dokumencie PGN przyjętym uchwałą Rady Miejskiej nr XIII/157/15 z dnia 29 października 2015 r. w sprawie *wdrożenia Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miasto Zgierz realizowanego w ramach projektu nr POIS.09.03.00-00-623/13 pn. „Ochrona środowiska naturalnego Gminy Miasto Zgierz poprzez opracowanie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miasto Zgierz” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, a następnie zmienionym uchwałą Rady Miejskiej nr XXX/358/2020 z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miasto Zgierz”.*
2. Nie zapewniono skutecznego sposobu pozyskiwania danych od interesariuszy i beneficjentów zadań realizowanych w PGN oraz POŚ, skutkiem czego, Gmina nie miała wiedzy o stopniu i zakresie realizowanych zadań, co mogło skutkować nieosiągnięciem założonego celu w poszczególnych programach.

Zastępca Prezydenta Miasta Zgierza wyjaśnił⁸², że nie zmieniono w aktualizacji PGN daty sporządzenia Raportu finalnego, ponieważ wyznaczony na 2021 r. raport miał jeszcze roczny okres do realizacji. Jednak wobec tego, że zadania zaplanowane w PGN są ukończone lub są w fazie zaawansowanych prac, obecnie jest już uzasadnienie do jego sporządzenia, tak by sprawdzić realizację PGN na koniec 2021 r. Będzie wówczas częścią diagnozy do wytyczenia nowych kierunków działania gminy w zakresie gospodarki niskoemisyjnej. Trwają prace przygotowawcze do wyłonienia wykonawcy ww. raportu.

Zdaniem NIK, brak informacji o realizacji przedsięwzięć przez interesariusza zewnętrznego (PGN, POŚ), a także nie sporządzanie wymaganych raportów podsumowujących PGN, nie gwarantowało rzetelnej oceny stanu realizacji zadań i osiągnięcia efektów strategicznych programów i pozbawiało Gminę możliwości podejmowania działań korygujących.

⁸² Pismo z dnia 15 listopada 2021 r.

(akta kontroli str.: 702-705, 770, 778, 816, 906-985, 1006)

3. Gmina nie przyjęła dla oceny realizacji POŚ roku bazowego z wielkościami wskaźników, nie monitorowała ich zmiany, jak również nie ustaliła wielkości docelowych, które miałyby być osiągnięte w 2026 r.

Zastępca Prezydenta Zgierza wyjaśnił⁸³, że POŚ podczas opracowywania podlegał uzgodnieniu i opiniom właściwych organów i nie było wskazań do określenia roku bazowego dla ww. wskaźników. „Wobec stanowiska wyrażonego podczas niniejszej kontroli w najbliższym raporcie rozważone zostanie wprowadzenie roku bazowego”. Gmina nie opracowała dokumentacji przedstawiającej zmianę wielkości wskaźników/mierników w obszarze: Ochrona powietrza atmosferycznego w okresie 2016-2021. Zastępca Prezydenta Zgierza wskazał ponadto, że takie dane będą mogły zostać wykazane w raporcie m. in. poprzez przedstawienie danych liczbowych dla zagadnień wymienionych we wskaźnikach.

W raporcie sporządzonym za okres od września 2017 r. do października 2019 r. z realizacji POŚ nie odniesiono się do stopnia realizacji wymienionych wyżej wskaźników. Ponadto w raporcie nie zawarto informacji o zadaniach niepodjętych lub niezakończonych. Pokazano jedynie zadania zrealizowane w całości.

Zastępca Prezydenta Zgierza wyjaśnił⁸⁴, że „raport przedstawiał działania i przedsięwzięcia mające miejsce w okresie raportowania, wykazywał środki finansowe, co dawało przesłanki do wskazania na osiągnięcie celów”.

Izba nie podziela zdania Zastępcy Prezydenta Zgierza, bowiem tak sporządzony raport, w ocenie NIK nie mógł być rzetelnym narzędziem oceny skuteczności realizacji programu POŚ i jego weryfikacji.

(akta kontroli str.: 258-259, 906-985, 1045-1048)

OCENA CZĄSTKOWA

Miasto w dużym stopniu zrealizowało zakres rzeczowy przyjętych programów działań. Stopień osiągniętych efektów odpowiadał przyjętych w programach założeniom. Nie wszystkie programy określały jednak wskaźniki docelowe, a ponadto część zadań była realizowana bez dokładnego rozpoznania potrzeb. NIK zauważa, że w dalszym ciągu poziom stężenia niektórych substancji, m.in. benzo(a)pirenu, pyłów PM_{2,5} oraz PM₁₀ utrzymywał się na bardzo wysokim poziomie, co może świadczyć o niedostatecznym zakresie podjętych działań.

Miasto niewłaściwie prowadziło monitoring realizacji niektórych programów. W POŚ nie określono poziomu wskaźników, a w PGN nie sporządzono wymaganych raportów z realizacji. Urząd nie zapewnił sobie informacji o realizacji zadań przez podmioty niezależne od Gminy. Utrudniało to ocenę skuteczności zaplanowanych zadań.

OBSZAR

3. Nadzór Gminy nad funkcjonowaniem systemu ciepłowniczego

Opis stanu faktycznego

Sytuacja ekonomiczno-finansowa PGE EC Zgierz

Na koniec 2015 r. aktywa ogółem spółki wynosiły 45 137,8 tys. zł i w stosunku do stanu na koniec 2020 r. uległy zwiększeniu do wysokości 70 240,5 tys. zł (wzrost o 55,6%), a na koniec I poł. 2021 r. wynosiły 69 667,8 tys. zł (wzrost o 54,3% w odniesieniu do poziomu końca 2015 r.). Kapitał własny Spółki obniżył się z poziomu 6 648,6 tys. zł na koniec 2015 r. do poziomu do poziomu -14 577,2 tys. zł na koniec 2020 r., tj. o 319,2% (na koniec I półrocza. 2021 r. wynosił 981,1 tys. zł i był niższy o 85,2%, niż na koniec 2015 r.).

⁸³ Pismo z dnia 28 stycznia 2022 r.

⁸⁴ Pismo z dnia 28 stycznia 2022 r.

Przychody netto ze sprzedaży nieznacznie wzrosły z poziomu 44 211,2 tys. zł na koniec 2015 r. do wysokości 48 514,3 tys. zł (o 9,7%) na koniec 2020 r. (na dzień 30 czerwca 2021 r. wynosiły 28 298,0 tys. zł).

Koszty zakupu uprawnień do emisji CO₂ wzrosły znacznie z poziomu 4 475,9 tys. zł na koniec 2015 r. do 15 268,5 tys. zł (tj. o 241%) na koniec 2020 r. (na dzień 30 czerwca 2021 r. poniesiono koszty w wysokości 9 431,4 tys. zł).

W latach 2016-2021 (I poł.) Spółka ponosiła także koszty „białych⁸⁵ certyfikatów”⁸⁶. Spółka w ww. okresie poniosła odpowiednio następujące koszty w wysokości: 238,1 tys. zł (231,400 toe), 98,9 tys. zł (146,570 toe), 235,3 tys. zł (1500,000 toe), 254,7 tys. zł (154,000 toe), 259,5 tys. zł (149,000 toe). W 2021 r. białe prawa majątkowe (PMEF) będą umarżane w 2022 r.

Strata netto Spółki osiągnięta na koniec 2015 r. wynosiła -13 141,5 tys. zł, a na koniec 2020 r. – 17 783,2 tys. zł, przy czym w całym okresie Spółka stratę netto. Najwyższą stratę Spółka osiągnęła na koniec 2019 r. (- 35 840,0 tys. zł). Na koniec I poł. 2021 r. strata Spółki wyniosła -4 015,1 tys. zł.

Zatrudnienie w Spółce wynosiło 116 etatów na koniec 2015 r. i zmniejszyło się do 106 etatów na koniec 2020 r., a następnie do 104 etatów na dzień 30 czerwca 2021 r.

(akta kontroli str. 563, 705)

Plany rozwoju PGE EC Zgierz i ich realizacja

PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA Oddział Elektrociepłownia Zgierz, a od 2 stycznia 2019 r. PGE EC Zgierz w okresie objętym kontrolą zgodnie z art. 16 *Prawa energetycznego* sporządzała trzyletnie plany rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na ciepło na terenie Zgierza. W planach rozwoju PGE EC Zgierz uwzględniała nakłady inwestycyjne na modernizację i rozbudowę sieci ciepłowniczej (sieć dzierżawiona od PEC Zgierz⁸⁷) oraz na wymianę magistrali ciepłej i wymianę sieci na preizolowane oraz wymianę węzłów ciepłych, a także przyłączanie nowych odbiorców (zadanie zrealizowane w ramach PGN, opisane w punkcie 2 wystąpienia). Oddział planuje również przeprowadzenie szeregu inwestycji w źródle, tak by ostatecznie odejść od węgla brunatnego, jako paliwa podstawowego na rzecz gazu. Nowymi jednostkami podstawowymi elektrociepłowni będą silniki gazowe wsparte kolektorem słonecznym oraz kotłem wodnym, co pozwoli utrzymać spełnienie warunków efektywnego systemu ciepłowniczego. Zakończenie inwestycji [...] ⁸⁸ planowane jest w 2023 r. Ponadto zakładany jest dalszy rozwój i modernizacja sieci ciepłowniczej.

W planach rozwoju Oddział wskazywał na następujące źródła finansowania inwestycji:

- w latach 2013-2015 środki na rozbudowę i modernizację sieci ciepłowniczych miały pochodzić w 75% ze środków własnych i w 25% z opłat ciepłowniczych. W 2015 r. zaplanowano wydatkowanie na cele modernizacyjne i odtworzeniowe 4 421 tys. zł, w tym 400 tys. zł na modernizację rozbudowę sieci ciepłowniczych. – ze względu na

⁸⁵ Białe Certyfikaty to potoczna nazwa świadectw efektywności energetycznej, które wydawane są przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki za inwestycje poprawiające efektywność energetyczną przedsiębiorstwa.

⁸⁶ Na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej. Najważniejszym i najczęściej stosowanym narzędziem do rozliczenia się z tego obowiązku było uzyskanie i umorzenie świadectw efektywności energetycznej (białego certyfikatu). Obrót świadectwami odbywał się poprzez Towarową Giełdę Energii. Ustawa dopuszczała również uregulowanie tego obowiązku w postaci opłaty zastępczej, w przypadku braku możliwości nabycia tych praw majątkowych m.in. na TGE. Minimalna wartość z dokładnością do której białe certyfikaty są ewidencjonowane na TGE (1 toe = 11,63 MWh).

⁸⁷ W grudniu 2020 r. PGE EC stała się 100% właścicielem PEC Zgierz.

⁸⁸ Oznaczenie [...] - wyłączono informację stanowiącą tajemnicę przedsiębiorstwa na podstawie art. 5 ust. 2 *ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej* (Dz. U. z 2022 r. poz. 902) i art. 11 ust. 2 *ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji* (Dz. U. z 2022 r. poz. 1233). Wyłączenia dokonano przez NIK w interesie PGE EC Zgierz.

zmianę struktury organizacyjnej PGE EC Zgierz nie podała ostatecznie wydatkowanej kwoty (zmiana systemu). W latach 2015-2016 zrealizowano budowę dziewięciu przyłączy ciepłowniczych oraz 0,5 km sieci.

- w latach 2017-2020 planowało pozyskać środki w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 na przedsięwzięcie pn. "Wymiana wyeksploatowanych sieci kanałowych na sieci preizolowane", a także dalsze inwestycje pokrywać ze środków Grupy Kapitałowej PGE oraz środków własnych. Zrealizowano ww. projekt w zaplanowanym zakresie rzeczowym. Na ww. zadania wydatkowano 18,7 mln zł (co stanowiło 82,4% kwoty planowanej na ten cel w wysokości 22,7 mln zł), w tym uzyskano dofinansowanie oraz środki w postaci pożyczki na kwotę 17,6 mln zł (opisanych w ramach PGN). Wykonanie projektu było częściową realizacją zapisów w *Studium 2015* oraz innych dokumentach i programach, dotyczących konieczności ucieplnienia rejonu centrum Zgierza. W latach 2017-2018 planowano wydatkowanie kwoty 12,1 mln zł na modernizację i rozbudowę sieci – ze względu na zmianę struktury organizacyjnej PGE EC Zgierz nie podała ostatecznie wydatkowanej kwoty (zmiana systemu). Długość sieci w tym czasie zwiększyła się o 1,8 km oraz wykonano 12 przyłączy ciepłowniczych.

- w kolejnych planach na lata 2019-2021 i 2021-2023 ustalano, że finansowanie rozwijania i modernizacji sieci ciepłowniczej będzie realizowane ze środków własnych, finansowanie pozostałych inwestycji planowano w oparciu o środki własne i zewnętrzne. W latach 2019-2020 środki zaplanowane na rozwój sieci ciepłowniczej (poza ww. projektem) wynosiły 4,0 mln zł, z czego wydatkowano 0,7 mln zł realizując dwa przyłącza do budynków wielorodzinnych oraz jedno do budynku Hospicjum w Zgierzu o łącznej długości ok. 0,5 km. W 2021 r. zrealizowano budowę dwóch przyłączy o długości 88,7 m za kwotę 155,2 tys. zł.

PGE EC Zgierz odstąpiła od realizacji zadania (w ramach POŚ) pn. *Dostosowanie jednostki podstawowej (kotła fluidalnego OF-100) opalanego węglem brunatnym do wymogów środowiskowych*. P.o. Dyrektora Oddziału PGE EC Zgierz wyjaśnił⁸⁹, że powyższa decyzja była poprzedzona szeregiem analiz, tj. m.in. w zakresie pozyskania paliwa (węgla brunatnego o zawartości siarki całkowitej poniżej 0,6%), możliwości współspalania biomasy leśnej i agro, a także możliwości modernizacji układów odpylania kotła w celu zmniejszenia emisji pyłów, tlenków siarki SO₂, tlenków azotu NO_x oraz oczyszczania spalin z metali ciężkich a także rosnących wymagań związanych z dalszymi redukcjami w zakresie emisji spalin.

W związku ze zgłoszeniem kotła OF-100 do Derogacji Naturalnej i planowanym wycofaniem z eksploatacji z dniem 31 grudnia 2022 r., podjęto decyzję o zastąpieniu go nowymi jednostkami wytwórczymi opalonymi gazem ziemnym. P.o. Dyrektora Oddziału PGE EC Zgierz wyjaśnił⁹⁰, że z uwagi na derogacje Elektrociepłowni Zgierz zamierza⁹¹ odstąpić od opalania węglem brunatnym. Planowane jest zastąpienie kotła opisanymi niżej nowymi jednostkami wytwórczymi. Obecnie prowadzone jest postępowanie przetargowe na wybór wykonawcy w zakresie dostawy i montażu agregatów kogeneracyjnych i kotła rezerwowo-szczytowego oraz kolektora słonecznego OZE.

Po rozstrzygnięciu postępowania i zakończeniu realizacji projektu produkcja energii cieplnej będzie prowadzona w Elektrociepłowni Zgierz w następujących jednostkach wytwórczych:

- a) trzy agregaty kogeneracyjne - SG1 o mocy 4,5 MW każdy,
- b) kocioł UT-M64 LOOS - kocioł wodny, gazowo-olejowy o mocy 18 MW,

⁸⁹ Pismo z dnia 9 grudnia 2021 r., znak EC/DOZ/2639/2021.

⁹⁰ Pismo z dnia 9 grudnia 2021 r., znak EC/DOZ/2639/2021.

⁹¹ Realizując założenia polityki o dekarbonizacji przyjętej w Grupie PGE SA.

- c) kocioł parowy SHPD 35000 Viessmann, gazowo-olejowy o mocy 24 MW
- d) kocioł RS wodny, gazowy o mocy 7-10 MW,

Przewidywana łączna moc zainstalowana w Elektrociepłowni po realizacji projektu inwestycyjnego wyniesie 65,5 MW. Przewidywana moc kolektora słonecznego OZE ok. 100kW⁹². Uruchomienie jednostek wytwórczych ma nastąpić w I połowie 2023 r.

Obecnie łączna moc zainstalowana wynosi 111 MW, natomiast moc zamówiona przez odbiorców wynosi 63 MW.

Zdaniem PGE EC Zgierz, wyrażonym⁹² przez p.o. Dyrektora Oddziału, „moc zainstalowana na poziomie 65,5 MW jest wystarczająca do zapewnienia potrzeb dotychczasowych odbiorców. Jednocześnie uwzględniając moc zainstalowaną w urządzeniach wytwórczych Oddziału możemy stwierdzić, że nie będzie stanowić ograniczeń w przypadku wzrostu zapotrzebowania na ciepło systemowego związanego z przyłączeniami nowych odbiorców”.

PGE EC Zgierz realizowała inwestycje dotyczące wymiany sieci ciepłowniczych na preizolowane, ich rozbudowę i podłączenie nowych odbiorców (likwidacja niskiej emisji). Wprowadziła ciepłociągi do ścisłego centrum miasta oraz zrealizowała inwestycję zamykającą wschodni pierścień ciepłowniczy, tym samym podniosła bezpieczeństwo zaopatrzenia mieszkańców w ciepło. Ponadto rozpoczęła inwestycję w podstawowe źródło ciepła, tak zachowało status źródła efektywnego energetycznie.

(akta kontroli str. 562-595, 605-705, 755, 809)

Dostosowanie do konkluzji BAT

PGE EC Zgierz w zakresie ciepła prowadzi swoją działalność na podstawie koncesji udzielonych przez Prezesa URE na wytwarzanie ciepła oraz przesyłanie i dystrybucję ciepła. Starosta Zgierski w dniu 31 grudnia 2015 r. wydał decyzję⁹³ o warunkach pozwolenia zintegrowanego dla instalacji spalania paliw zlokalizowanej w Oddziale Elektrociepłowni w Zgierzu, przy ul. Energetyków 9.

W dniu 13 marca 2018 r. Starosta Zgierski zawiadomił⁹⁴ prowadzącego instalację o wynikach analizy warunków pozwolenia zintegrowanego, dokonanej w związku z Decyzją wykonawczą Komisji (UE) 2017/1442 z dnia 31 lipca 2017 r. ustanawiającą konkluzje dotyczące najlepszych dostępnych technik (BAT) w odniesieniu do dużych obiektów energetycznego spalania zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE⁹⁵. Następnie Starosta Zgierski pismem z dnia 18 kwietnia 2018 r. wezwał⁹⁶ prowadzącego instalację do wystąpienia z wnioskiem o zmianę pozwolenia zintegrowanego. w terminie roku od dnia otrzymania niniejszego wezwania oraz poinformował o konieczności dostosowania instalacji do wymagań określonych w konkluzjach BAT w terminie do dnia 1 stycznia 2023 r.

Prowadzący instalację wystąpił do Starosty Zgierskiego z wnioskiem o zmianę pozwolenia zintegrowanego. Zmiana dotyczyła m.in. wyłączenia z eksploatacji z dniem 31 grudnia 2022 r. kotła K3 typ OF-100 o mocy nominalnej 77,5MW. Wymagania konkluzji BAT dotyczą źródeł energetycznego spalania o mocy nominalnej wynoszącej 50 MW lub więcej. Starosta Zgierski wyjaśnił⁹⁷, że jedynym takim źródłem w PGE EC Zgierz był kocioł K3 typ OF-100, który został objęty, zgodnie z art. 146b ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska*⁹⁸ „derogacją ciepłowniczą”. W związku z tym, kocioł ten nie był i nie jest objęty konkluzjami BAT

⁹² Pismo z dnia 9 grudnia 2021 r., znak EC/DOZ/2639/2021.

⁹³ Znak: BS.6222.3.2015.MA/6 (sprostowaną postanowieniem z dnia 18 stycznia 2017 r. Znak: BS.6222.3.2015/2017.MA/9).

⁹⁴ Znak: OS.6222.2.2017.MA/3.

⁹⁵ Dz.Urz.UE L 212 z 17.08.2017, str. 1. Dalej: konkluzje BAT.

⁹⁶ Znak: OS.6222.2.2017.MA/4.

⁹⁷ Pismo z dnia 8 października 2021 r., znak: OS.033.38.2021.MA/2.

⁹⁸ Dz. U. z 2021 r., poz. 1973, ze zm.

do czasu trwania derogacji ciepłowniczej tj. do 31 grudnia 2022 r. Po tym terminie zaś kocioł ten zostanie trwale wyłączony z eksploatacji. Starosta Zgierski wskazał⁹⁹, że wobec powyższego nie zachodziła potrzeba wydania decyzji o zmianie pozwolenia zintegrowanego, w której określono by termin na dostosowanie instalacji do wymagań zawartych w konkluzjach BAT. Ponadto „wyłączenie kotła K3 z eksploatacji z dniem 31 grudnia 2022 r. spowoduje, że prowadzenie instalacji spalania paliw zlokalizowanej w Oddziale Elektrociepłowni w Zgierzu, przy ul. Energetyków 9, nie będzie wymagało już pozwolenia zintegrowanego. W związku z powyższym oraz zgodnie z wnioskiem prowadzącego instalację Starosta Zgierski decyzją¹⁰⁰ z dnia 19 grudnia 2019 r. zmienił czas obowiązywania pozwolenia zintegrowanego z czasu nieoznaczonego na czas oznaczony tj. do dnia 31 grudnia 2022 r”.

(akta kontroli str. 517-526)

Monitoring zgodności planów rozwoju przedsiębiorstw ciepłowniczych w zakresie zapewnienia realizacji Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło

Urząd Miasta nie posiadał opracowanych pisemnych procedur bieżącego monitoringu zgodności planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych z *Załozeniami do Planu Zaopatrzenia w ciepło*. Informacje o działaniach planowanych przez PGE EC Zgierz do *Założeń* pozyskał podmiot zewnętrzny przygotowujący dokument *projektu Założeń*. Gmina nie dysponowała planami przedsiębiorstwa ciepłowniczego, ani sprawozdaniami z realizacji planów.

W *Załozeniach do Planu Zaopatrzenia w ciepło* wskazano, że Gmina powinna posiadać własnego „energetyka miejskiego”, którego zadaniem byłoby m.in. koordynacja działań przedsiębiorstw energetycznych, w tym zgodność zamierzeń inwestycyjnych z *Załozeniami*. Zastępca Prezydenta Zgierza wyjaśnił¹⁰¹, że dotychczas nie utworzono takiego stanowiska, ale jest to rozważane i perspektywicznie zasadne.

Prezydent Miasta Zgierza wyjaśnił¹⁰², że Gmina „po opracowaniu i przyjęciu w grudniu 2020 r. *Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło* nie przeprowadzała jeszcze własnych analiz, ani nie zlecała podmiotom zewnętrznym przeprowadzanie analiz w zakresie zapewnienia w planach przedsiębiorstw' ciepłowniczych realizacji *Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło*”.

(akta kontroli str.: 3-7, 108-109, 743-754, 761-766, 769-770, 785, 987, 992, 1006)

Realizacja programu inwestycyjnego

W dniu 8 listopada 2010 r. Prezydent Miasta Zgierza, działając z upoważnienia Rady Miasta¹⁰³ zbył¹⁰⁴ 51,02% udziałów na rzecz PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA w Bełchatowie¹⁰⁵. W Artykule 4. Zobowiązanie Inwestora, w §8. Program Inwestycyjny (stanowiący załącznik 4 do Umowy), strony przyjęły program inwestycyjny spółki w ujęciu rzeczowo-czasowym. PGE GiEK zobowiązał się wobec Gminy wykonać przez PEC ww. program w terminie 60 miesięcy od dnia zawarcia umowy na łączną kwotę 10 mln zł. W 2015 roku upłynął okres realizacji zobowiązań inwestycyjnych. Spółka wykonała zobowiązania a wartość nakładów poniesionych na inwestycje w tym okresie wyniosła 11 966,7 tys. zł. Wykonano m.in. wymianę, budowę i rozbudowę sieci ciepłowniczej, modernizację magistrali ciepłowniczej, budowę węzłów i przyłączy do budynków. W dniu 7 czerwca 2016 r. PEC przekazał (pismo

⁹⁹ Pismo z dnia 8 października 2021 r., znak: OS.033.38.2021.MA/2.

¹⁰⁰ Znak: OS.6222.5.2019.MA/14.

¹⁰¹ Pismo z dnia 28 października 2021 r.

¹⁰² Pismo z dnia 29 września 2021 r.

¹⁰³ Uchwała XIX/168/08 Rady Miasta Zgierza z dnia 27 marca 2008 r.

¹⁰⁴ Umowa z dnia 8 listopada 2010 r.

¹⁰⁵ Dalej: PGE GiEK.

znak: L. Dz. 574/2016) Prezydentowi Miasta Zgierza Sprawozdanie PEC o zakończeniu realizacji Programu Inwestycyjnego.

(akta kontroli str.: 454-473)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Gmina nie dokonywała oceny realizacji *Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło* pod kątem uwzględnienia zadań z nich wynikających w planach rozwoju przedsiębiorstwa ciepłowniczego oraz nie ustaliła procedur bieżącego monitorowania planów rozwoju przedsiębiorstwa ciepłowniczego. Nie pozwalało to ocenić czy nie zaszła przesłanka określona w art. 20 ust. 1 *Prawa energetycznego* zobowiązująca gminę do opracowania projektu *Planu Zaopatrzenia* w sytuacji niezapewnienia realizacji *Założeń* przez przedsiębiorstwa energetyczne

Prezydent Miasta Zgierza wyjaśnił¹⁰⁶, że „Gmina Miasto Zgierz nie dysponuje planami przedsiębiorstw ciepłowniczych, ani sprawozdaniami przedsiębiorstw z realizacji tych planów”. Ponadto wskazał, że w Urzędzie jest stanowisko Pełnomocnika ds. nadzoru, który sprawuje bieżący nadzór nad spółkami z udziałem Gminy. Obecnie Gmina „nie posiada udziałów w spółce z zakresu ciepłownictwa, jednak w ramach negocjacji zachowany został udział przedstawiciela Gminy w radzie nadzorczej PEC sp. z o.o., dzięki temu Pełnomocnik ds. nadzoru ma bieżący kontakt z przedstawicielem Gminy Miasto Zgierz w przedmiotowej radzie nadzorczej”.

NIK nie może podzielić tych wyjaśnień, bowiem obowiązek sporządzenia planów rozwoju na podstawie art. 16 *Prawa energetycznego* spoczywał na PGE EC Zgierz, nie zaś na PEC. Natomiast wymieniony przez Prezydenta przedstawiciel Gminy w Radzie Nadzorczej PEC nie był pracownikiem Gminy i nie przekazano mu formalnie obowiązku monitorowania zgodności planów rozwoju z *Założeniami*. Przedsiębiorstwa energetyczne mają obowiązek na podst. art. 19 ust. 4 *Prawo energetyczne udostępniania Prezydentowi miasta planów rozwoju*.

Za niezapewnienie wykonania tego obowiązku odpowiadał też Prezydent Miasta, który na podstawie art. 19 ust. 1 *Prawa energetycznego* było wskazany, jako odpowiedzialny za opracowanie projektu *Założeń*, a dodatkowo według §11 *Statutu Miasta Zgierza* Prezydent wykonuje zadania Miasta określone przepisami prawa.

(akta kontroli str.: 3-7, 108-109, 743-754, 761-766, 769-770, 785, 987, 992, 1006)

OCENA CZĄSTKOWA

Gmina nie dokonywała oceny realizacji *Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło* pod kątem uwzględnienia zadań z nich wynikających w planach rozwoju przedsiębiorstwa ciepłowniczego. Brak określenia procedur dotyczących bieżącego monitorowania planów rozwoju przedsiębiorstwa energetycznego, utrudniało ocenę tworzenia i rozwoju efektywnego systemu ciepłowniczego, a także pozbawiało Miasto możliwości racjonalnej oceny zaistnienia przesłanek wprowadzenia procedury prowadzącej do opracowania planu zaopatrzenia w ciepło, określonej w art. 20 ust. 1 *Prawa energetycznego*.

Ze względu na to, że wytwórcą ciepła jest podmiot niezależny od Gminy, nie miała ona możliwości oddziaływania na modernizację mocy wytwórczych w kierunku zmiany wykorzystywanego paliwa.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

¹⁰⁶ Pismo z dnia 29 września 2021 r.

1. Dokonanie pełnej oceny potencjału wytwarzania energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji oraz efektywnego energetycznie systemu ciepłowniczego, o której mowa w art. 18 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. *Prawo energetyczne*.
2. Ustalenie procedur dotyczących bieżącego monitorowania planów rozwoju przedsiębiorstwa ciepłowniczego w zakresie zgodności z *Założeniami*.
3. Ustalenie zasad monitorowania i koordynowania realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej, oraz zapewnienie skutecznego pozyskiwania danych od interesariuszy i beneficjentów zadań.
4. Ustalanie wielkości docelowej mierników/wskaźników realizacji zadań w POŚ.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 4 lutego 2022 r.

Kontroler
Lidia Różycka
Doradca ekonomiczny

/ - /

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Gospodarki,
Skarbu Państwa i Prywatyzacji
p.o. Dyrektora Maciej Maciejewski
z up. p.o. Wicedyrektora
Michał Wilkowicz

/ - /

.....
podpis

